

Zelfredzaamheid in welzijnsbeleid

Een onderzoek naar de rol van sociaal kapitaal op het zelfredzaam vermogen van cliënten van een welzijnsorganisatie in een middelgrote stad in Nederland.

Anjes Schuermans

Studentnummer: 3692272

Arbeid, Zorg en Welzijn: beleid en interventie

Evaluatie van lokaal welzijnsbeleid

Begeleider: dr. M.J.M. Hoogenboom

Tweede beoordelaar: drs. R. Oomkens

Begeleider Welzijnsorganisatie: Frank Meijer

15 augustus 2014

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Deze masterscriptie is de afsluiting van mijn opleiding Algemene Sociale Wetenschappen, de richting Arbeid, Zorg en Welzijn. Deze scriptie heeft bijgedragen aan het ontwikkelen van mijn schrijf- en onderzoeksvaardigheden en om in teamverband een groot onderzoek op te zetten.

Dit had ik niet kunnen doen zonder de hulp van mijn begeleider Marcel Hoogenboom en tweede lezer Rosanne Oomkens. In het bijzonder wil ik Marcel Hoogenboom bedanken, die kritische feedback gaf, zowel inhoudelijk als op taalgebruik, en mij ertoe aangezet heeft het onderste uit de kan te halen. Ook mijn groepsgenoten Aukje Schouwenaar, Margot Scholte, Niek Hoek en Joren Mulder hebben er mede voor gezorgd dat dit onderzoek een succes werd. Wouter Smink wil ik graag bedanken voor zijn statistische hulp en advies.

Ook wil ik de welzijnsorganisatie bedanken voor de stageplaats, de toegang tot het cliëntenbestand en het vertrouwen dat zij in ons gehad hebben. Ik hoop dat zij dit de komende jaren willen voortzetten, als dit onderzoek verbeterd en herhaald wordt.

Tot slot wil ik mijn vrienden en familie bedanken voor de emotionele steun, het begrip en het meedenken tijdens dit onderzoek.

Anjes Schuermans,

15 augustus 2014

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	
1.1 Verantwoording	6
1.2 Invoering WMO	6
1.3 Theoretische probleemstelling	7
1.4 Relevantie	7
2. Theoretisch kader	
2.1 Inleiding	9
2.2 Sociaal kapitaal volgens Bourdieu	9
2.3 Sociale vaardigheden	10
2.4 Sociaal netwerk	11
2.4.1 Grootte van het sociale netwerk	12
2.4.2 Diversiteit van het sociale netwerk	12
2.4.3 Intensiteit van sociale relaties	13
2.4.4 Geografische spreiding van sociale relaties	13
2.5 Sociale steun	14
2.6 Door sociaal kapitaal zelfredzaam zijn	15
2.7 De wil om zelfredzaam te zijn	16
2.8 Sociaal kapitaal in dit onderzoek	16
2.9 Conceptueel model	18
3. Onderzoeksopzet	
3.1 Inleiding	19
3.2 Vraagstelling	19
3.3 Onderzoeksmethoden	20
3.4 Onderzoekspopulatie	20
3.5 Operationalisering	20
3.5.1 Sociale vaardigheden	21
3.5.2 Competentie	21
3.5.3 Het sociale netwerk	21
3.5.4 Sociale steun	22
3.5.5 Motivatie	22
3.5.6 Zelfredzaamheid	22
3.5.7 Demografische variabelen	22

3.6 Analytische strategie	23
3.7 Normaliteit	24
3.8 Factoranalyses	24
3.9 Aannamen voor regressieanalyses	26
3.10 Betrouwbaarheid en validiteit	27
4. Resultaten	
4.1 Inleiding	28
4.2 Beschrijvende statistiek	28
4.3 Toetsen van hypothesen	31
4.4 Toetsen van het model	35
4.5 Bevestigde verbanden uit de hypothesen	36
5. Conclusies	
5.1 Inleiding	38
5.2 Antwoorden op de deelvragen	38
5.3 Antwoord op de hoofdvragen	40
5.4 Reflectie	40
5.5 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	41
5.6 Aanbevelingen voor het beleid van de organisatie voor cliëntondersteuning	41
6. Literatuur	42
7. Bijlage 1: Tabellen	45
Bijlage 2: Vragenlijst	47
Bijlage 3: Verantwoording vragenlijst	92

Samenvatting

In dit onderzoek wordt de rol van sociaal kapitaal op het zelfredzaam vermogen van cliënten van een welzijnsorganisatie onderzocht. Met de invoering van de Wmo, wordt de zelfstandigheid van burgers steeds belangrijker. Er wordt bezuinigd op zorg en burgers en welzijnscliënten zijn steeds meer op zichzelf aangewezen. De hulp van vrienden, familie en burens kan hierin een grote rol spelen, indien men beschikt over de juiste hoeveelheid sociaal kapitaal.

Sociaal kapitaal wordt onderzocht aan de hand van de definitie van Bourdieu. Hij gaat ervan uit dat sociaal kapitaal het bezit is van een persoon die in relatie staat met zijn of haar omgeving. Dit wordt onderzocht aan de hand van een kwantitatief onderzoek. Een vragenlijst is opgesteld aan de hand van bestaande vragenlijsten uit voorgaand onderzoek.

Data analyses zijn voornamelijk uitgevoerd door middel van Mplus, waarin regressies en het conceptueel model getoetst konden worden. Hieruit komt naar voren dat de ervaren sociale steun en de grootte van het sociale netwerk van welzijnscliënten een rol speelt in het probleemoplossend vermogen (onderdeel van zelfredzaam vermogen). Hoe groter het sociale netwerk is, hoe meer steun men ervaart en hoe beter men problemen kan oplossen. Om het zelfredzaam vermogen van welzijnscliënten te vergroten, is het van belang dat beleid wordt toegespitst op het creëren en onderhouden van relaties met burens, vrienden en familie.

Inleiding

1.1 Verantwoording

Dit onderzoek is in samenwerking met vier andere masterstudenten, van de opleiding Arbeid Zorg en Welzijn van de Universiteit van Utrecht uitgevoerd. Het onderzoek naar de zelfredzaamheid van cliënten is een opdracht van een welzijnsorganisatie. Gezamenlijk hebben we voor dit onderzoek een conceptueel model ontwikkeld. Om tot één vragenlijst te komen, is gebruik gemaakt van dezelfde conceptualisering. Hierdoor zijn een aantal concepten en operationaliseringen ontleent aan het werk van andere studenten, in het belang van het onderzoek.

1.2 Invoering Wmo

In Nederland is op 1 januari 2007 de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) ingevoerd. Deze wet houdt in dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor de ondersteuning van personen die zichzelf niet staande kunnen houden in de maatschappij. De Wmo is het resultaat van het samenvoegen van de Wvg (Wet voorzieningen gehandicapten), de Welzijnswet, de AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten), Zvw (Zorgverzekeringswet) en de OGGz (Openbare Geestelijke Gezondheidszorg). Door de invoering van de Wmo moeten gemeenten verantwoording afleggen aan de eigen bewoners in plaats van aan de overheid. Tevens moeten gemeenten zich houden aan een aantal door de rijksoverheid opgestelde spelregels. De wet moet leiden tot een zo groot mogelijke zelfstandigheid in wonen en participatie van de eerder genoemde personen, al dan niet met ondersteuning van vrienden, familie of bekenden. Het doel van de Wmo is om meer samenhang te brengen in de ondersteuning van de betreffende personen en de leefbaarheid van een straat of wijk te vergroten. De achterliggende gedachte is daarbij dat bewoners zich meer betrokken voelen bij elkaar, waardoor zij meer contact hebben en eerder geneigd zijn elkaar te helpen. Tevens is het idee dat burgers door de Wmo meer inspraak krijgen in de welzijnsorganisatie via de gemeenteraad. Door een bundeling van wetten wordt een integraal beleid mogelijk. De maatschappelijke ondersteuning door de gemeente kan vrijwilligerswerk zijn, mantelzorg, informatie en advies, opvoedingsondersteuning en/of huishoudelijke hulp. Vanaf 2015 moeten gemeenten ook voorzien in de begeleiding en verzorging van de betreffende personen. Doordat de gemeente dichterbij de burgers staat dan de rijksoverheid, kan het beleid beter aansluiten bij de problemen van de burgers en daarmee maatwerk leveren. Hiermee wordt de *eigen kracht*, de mogelijkheden en het sociale netwerk van de burgers aangesproken (Rijksoverheid, 2014). Een ander motief om de Wmo in te voeren, is om kosten te besparen (Gemeente van een middelgrote stad in Nederland, 2011). De Wmo houdt ook in dat de gemeente een compensatieplicht heeft voor personen met een beperking. Afhankelijk van de persoon en zijn of haar beperkingen kan de compensatie verschillen.

Volgens de beleidsmakers van de Wmo, kan door het aanspreken en vergroten van het sociale netwerk, de zelfstandigheid van personen vergroot worden (Gemeente van middelgrote stad, 2011). Daartoe wordt onder andere een sociaal makelaar ingezet die luistert, problemen en kansen signaleert en helpt duurzame relaties op te bouwen gericht op de ontwikkeling van de cliënt. De sociaal makelaar weet wat er speelt in buurten en wijken en zorgt ervoor dat andere hulpverleners dat indien nodig ook weten. De sociaal makelaar handelt hiernaar door te ondersteunen en activeren van (groepen) bewoners, (buurt)problemen te signaleren en het inschakelen van specialisten. De sociaal makelaar verbindt en onderhoudt de verschillende netwerken van bewoners en professionals waarbij het maatschappelijk middelveld centraal staat. Uiteindelijk kan een beroep op individuele ondersteuning gedaan worden als het eigen sociale netwerk ontbreekt of ontoereikend is (Gemeente van een middelgrote stad, 2011).

Omdat met de invoering van de Wmo een beroep wordt gedaan op de zelfredzaamheid van cliënten van welzijnsorganisaties, is het relevant om deze zelfredzaamheid te onderzoeken. Allereerst, wat houdt zelfredzaamheid precies in en hoe kan deze verbeterd worden? In dit onderzoek is de rol van het sociale netwerk in relatie tot de zelfredzaamheid onderzocht. Heeft de cliënt een sociaal netwerk dat hulp kan bieden en is de cliënt in staat om daar een beroep op te doen? En welke factoren spelen hierbij een rol? Het onderzoeksdoel is proberen een antwoord te geven op deze vragen. Als eerste wordt een overzicht gegeven van relevante bestaande literatuur. Vervolgens wordt de onderzoeksvraag explicieter gemaakt. Met behulp van een vragenlijst en statistische analyses wordt geprobeerd de onderzoeksvraag te beantwoorden.

1.3 Theoretische probleemstelling

Uit voorgaand onderzoek is gebleken dat met een uitgebreider sociaal netwerk, men gemakkelijker hulp kan ontvangen (Lin, 1999; 2001). Personen uit het sociale netwerk kunnen bijvoorbeeld toegang bieden tot bepaalde banen. Deze hulp kan resulteren in een grotere zelfredzaamheid van personen. Zelfredzaamheid kan niet alleen verbeterd worden door een groot sociaal netwerk. Ook de vaardigheden om mensen aan te spreken en sociale relaties te onderhouden zijn van belang. Uiteraard dienen individuen uit het sociale netwerk bereid te zijn zich actief in te zetten voor de hulpbehoevende persoon (Ziersch, 2005). Alleen de grootte van het sociale netwerk onderzoeken, is om deze redenen te beperkt. Het sociale netwerk en de mogelijkheden dat in te zetten, zijn elementen van sociaal kapitaal. Hierom zal de rol van sociaal kapitaal onderzocht worden op de zelfredzaamheid van personen.

1.4 Relevantie

De laatste jaren is de zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid van burgers hoog in het vaandel van de politiek komen staan, mede door toegenomen bezuinigingen. De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek heeft hierdoor een politieke achtergrond. De zorg wordt te duur en door de

zelfredzaamheid van cliënten te verbeteren, zo is de gedachte, hebben zij op de lange termijn minder hulp van de overheid, waarmee maatschappelijke kosten bespaart worden (Gemeente van een middelgrote stad, 2011). Deze zelfredzaamheid is onzorgvuldig gedefinieerd. Het is onduidelijk wat zelfredzaamheid precies inhoudt en hoe deze verbeterd kan worden. Er is nog weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de zelfredzaamheid. Enkele Nederlandstalige onderzoeken gaan over zelfredzaamheid of *eigen kracht* maar zijn semiwetenschappelijk. Het is van belang dat zelfredzaamheid op een wetenschappelijke manier geconceptualiseerd, geoperationaliseerd en onderzocht wordt, en dat de resultaten aan de basis kunnen liggen voor toepassing in de praktijk. Sociaal kapitaal is wel veel onderzocht, het is een breed en moeilijk te definiëren concept en is niet (vaak) met zelfredzaamheid in relatie gebracht. Tevens is sociaal kapitaal en het sociale netwerk als onderdeel daarvan, nauwelijks op een kwantitatieve manier onderzocht. Dit onderzoek probeert de wetenschappelijke kennis over zelfredzaamheid en zelfredzaamheid in relatie tot sociaal kapitaal te vergroten.

Dit onderzoek gebruikt de sociologische theorie van Bourdieu over sociaal kapitaal. Deze sociologische theorie wordt samengevoegd met psychologische theorieën over motivatie en de zelfredzaamheid van personen. Door deze samenvoeging van sociologische en psychologische begrippen, krijgt het onderzoek een interdisciplinair karakter. Deze interdisciplinariteit staat centraal in de opleiding Algemene Sociale Wetenschappen.

Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de verschillende theorieën en begrippen beschreven met betrekking tot sociaal kapitaal en zelfredzaamheid.

2.2 Sociaal kapitaal volgens Bourdieu

Er is veel onderzoek gedaan naar sociaal kapitaal, echter met verschillende definities van dit begrip. In dit onderzoek wordt de definitie van Bourdieu gebruikt. Bourdieu definieert sociaal kapitaal als volgt: “... *the sum of the actual or potential resources that are linked to the possession of a durable network of more or less institutionalised relationships of mutual acquaintance and recognition – in other words, to membership in a group*” (Bourdieu, 1986: 248). Bourdieu richt zich op wat netwerken voor individuen kunnen betekenen. In dit onderzoek wordt deze definitie van sociaal kapitaal aangehouden. Dit precies is wat we willen weten; de inzet van sociale netwerken door individuen om de zelfredzaamheid te vergroten. Bourdieu definieert sociaal kapitaal abstract en geeft geen operationalisering hoe volgens hem sociaal kapitaal gemeten kan worden. Daarom zal in de volgende paragraaf, aan de hand van ander onderzoek het begrip sociaal kapitaal geconceptualiseerd en geoperationaliseerd worden.

Sociaal kapitaal wordt gerepresenteerd door de grootte van de groep of het netwerk en het volume van kapitaal in het bezit van de leden. Bourdieu neemt hierbij aan dat alle leden sterke en wederkerige relaties onderhouden in een hecht of geïnstitutionaliseerd netwerk. Individen staan in interactie met elkaar en versterken elkaar op basis van wederzijdse herkenning en erkenning als leden van het netwerk of de groep. De cohesie van de groep wordt versterkt door het uitsluiten van buitenstaanders. Deze beslotenheid van de groep en dichtheid binnen de groep zijn vereisten (Bourdieu, 1984).

Sociaal kapitaal is het mechanisme dat de overdracht van kapitaal tussen welvarende groepen verzekerd. Participatie in groepen heeft een positieve invloed op het creëren van sociaal kapitaal. Via sociale netwerken krijgt men toegang tot de middelen van sociaal kapitaal en kan de kwaliteit van deze netwerken verbeterd worden. Ook is toegang tot economisch en (geïnstitutionaliseerd) cultureel kapitaal mogelijk door middel van sociaal kapitaal (Bourdieu, 1986; Fulkerson & Thomson, 2008). De theorieën van Bourdieu over de voordelen van sociale netwerken zijn niet exclusief in termen van de gemeenschap te vatten, maar hebben betrekking op verschillende velden van praktijk in een bredere conceptie van sociale relaties (Bourdieu, 1977; 1984).

Sociale netwerken kunnen gedefinieerd worden in termen van grootte, beslotenheid, dichtheid en competentie (Bourdieu, 1977; 1984; 1986). Deze definitie van Bourdieu zal later verder uitgewerkt

worden. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de competenties die men moet bezitten om een sociaal netwerk op te bouwen en in te zetten voor hulp, informatie etc. voor individueel voordeel.

2.3 Sociale vaardigheden

Sociaal kapitaal is een vereiste voor een individu om zich te ontwikkelen, en kan toegang bieden tot bronnen die andere individuen, groepen of instituties beschikbaar zijn (Ansari, Munir & Gregg, 2012). Sociaal kapitaal wordt echter pas nuttig en waardevol indien een individu in staat is om zijn sociale netwerk in te schakelen en daarmee toegang krijgt tot deze bronnen. Voor deze toegang dient een individu beschikken over de mogelijkheden en vaardigheden om dit te kunnen doen.

Door verschillende onderzoekers wordt het belang van sociale vaardigheden of competenties gesuggereerd. Deze zijn belangrijk voor het inzetten en vernieuwen van sociale relaties en sociaal kapitaal, en daarmee toegang te krijgen tot informatie, technologie of financieel kapitaal (Lee, Lee & Pennings, 2001; Tura & Harmaakorpi, 2005; Baron & Markman, 2003). Sociale vaardigheden kunnen bestaan uit eigenschappen van individuen of van hun cognitieve processen die van belang zijn voor succes (Waters & Sroufe, 1983; Baron & Markman, 2003). De sociale vaardigheden bepalen de effectiviteit van interactie met anderen en de uitkomsten daarvan. Goede sociale vaardigheden kunnen tevens resulteren in meer sociaal kapitaal (Baron & Markman, 2000). Personen die effectief interacteren met anderen, laten een indruk van positieve gevoelens en goede wil achter (Spence et al., 1999). Dit kan helpen om persoonlijke netwerken uit te breiden en goede reputaties te vergaren – belangrijke factoren in sociaal kapitaal (Baron & Markman, 2000; Ferris et al., 2000; Thomas et al., 1997). Sociale vaardigheden kunnen daarom relevant zijn bij het verbeteren van de zelfredzaamheid van personen, door het inzetten van hun sociale kapitaal.

Sociale vaardigheden kunnen het sociale netwerk beïnvloeden. Het sociale netwerk zal in de volgende paragraaf worden beschreven. De grootte en diversiteit van iemands sociale netwerk kunnen een gevolg zijn van iemands sociale vaardigheden. Men kan namelijk gemakkelijk contact leggen en onderhouden, ook met mensen met een andere achtergrond (Baron & Markman, 2000, 2003). Het is aannemelijk dat de sociale vaardigheden van een individu ook invloed hebben op de geografische spreiding van de sociale relaties ten opzichte van het individu. Voor iemand die sociaal vaardig is, kan het gemakkelijker zijn om contact te onderhouden met relaties die verder weg wonen. Ook de intensiteit van relaties zou sterker kunnen zijn bij sociaal vaardige individuen. Omdat men goed is in het contact met anderen, kan de intensiteit van relaties gemakkelijker toenemen dan bij iemand die minder gemakkelijk contact legt. Onderstaande hypothesen worden hieruit geformuleerd. Alle hypothesen zijn gebaseerd op gemiddelden.

1.1 Personen die sociaal vaardiger zijn, hebben een groter sociaal netwerk.

1.2 Personen die sociaal vaardiger zijn, hebben een meer divers sociaal netwerk.

1.3 Personen die sociaal vaardiger zijn, hebben een intensiever contact met personen uit het sociale netwerk. .

1.4 Personen die sociaal vaardiger zijn, hebben een sociaal netwerk met een hogere geografische spreiding.

2.4 Sociaal netwerk

Volgens Bourdieu bestaat sociaal kapitaal zowel op individueel als op gemeenschappelijk niveau en staan deze twee in interactie met elkaar. Om sociaal kapitaal effectief in te zetten en om de zelfredzaamheid van individuen te vergroten zijn beiden nodig. Ziersch (2005) omschrijft sociaal kapitaal in de vorm van sociale netwerken. Deze netwerken maken de uitwisseling van sociale bronnen tussen individuen mogelijk. Deze benadering is gericht op het individu. Carpiano (2006; 2007) is meer gericht op de gemeenschap en maakt een onderscheid tussen structurele karakteristieken daarvan en de omgeving. De gemeenschap wordt mede bepaald door het type en de kracht (of intensiteit) van sociale relaties, sociale steun en bronnen die beschikbaar zijn. Adler en Kwon (2002) en Lin (2001) leggen meer de nadruk op de sociale structuur, waar elke actor zich in bevindt. De bronnen en sociale netwerken van sociaal kapitaal zijn hierin ingebed. Het sociale netwerk kan bestaan uit een samenstelling van contacten uit verschillende omgevingen, inclusief werk, familie, de gemeenschap en verenigingen (Marsden, 2001). In sociale netwerken worden diensten, giften en sociale steun uitgewisseld. Sociale relaties bevatten een dimensie van sociale structuur die ten grondslag ligt aan sociaal kapitaal (Adler & Kwon, 2002). Toegang tot bronnen uit sociale relaties is mogelijk door middel van doelgerichte acties (Lin, 2001). Deze sociale relaties maken het mogelijk dat individuen toegang tot bronnen claimen die in handen zijn van sociale netwerken en hun samengestelde banden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen sociale relaties en het sociale netwerk van een individu. Sociale relaties omvatten het bestaan, de hoeveelheid en de frequentie van contacten. Het sociale netwerk is het structurele element of de beschrijving van interacties tussen de sociale relaties, inclusief de elementen van grootte, spreiding, intensiteit en diversiteit. De sociale steun die ervaren wordt (ervaren sociale steun) is het functionele aspect van de sociale relaties (Due et al., 1999; Portes, 1998). Tevens zijn er verschillen tussen de hoeveelheid en de kwaliteit van sociale relaties van individuen. Niet alle relaties hebben dezelfde functies opzichte van het individu. Sociale relaties kunnen in verschillende mate hulp bieden aan een individu, bijvoorbeeld in het zoeken naar een baan (Marsden, 2001; Wellman & Frank, 2001). Sterke en centrale relaties (ouders en kinderen) zijn meer geneigd om de meeste vormen van alledaagse hulp te bieden, dan andere relaties (Wellman & Frank, 2001). Wanneer iemand te weinig relaties, resulteert dit in een scheiding van netwerken en bronnen. Hierdoor worden sociale relaties ineffectiever in het behulpzaam zijn. Er is dan sprake van sociale isolatie en dit is onlosmakelijk verbonden met economische isolatie: armoede, welzijnsafhankelijkheid, een verlies van economisch kapitaal en werkloosheid (Wacquant & Wilson, 1989). Sociaal kapitaal lijkt hierdoor mogelijk van invloed op de

zelfredzaamheid van individuen. Bij weinig sociale contacten of wanneer men niet in staat is sociale contacten in te zetten voor individueel gewin, is het moeilijker om zelfredzaam te worden of te zijn.

Het sociale netwerk van individuen is van belang voor de toegang tot bronnen, hulp en sociale steun. In de volgende paragrafen zal ingegaan worden op de grootte, diversiteit, intensiteit en geografische spreiding van sociale netwerken en relaties tussen de verschillende factoren.

2.4.1 Grootte van het sociale netwerk

De grootte van iemands sociale netwerk kan verschillen. Hoger opgeleide personen (HBO of hoger) en/of personen met een hoog inkomen beschikken veelal over een groter sociaal netwerk dan lager opgeleiden en/of personen met een laag inkomen (Gleaser, Laibson & Sacerdote, 2002). Hoewel hoger opgeleide individuen meestal over meer bronnen in hun sociale netwerk beschikken, hebben zij minder toegang tot het type netwerkstructuren die informele steun bieden wanneer men in nood is (Hurlbert, Beggs & Haines, 2001). Ook hebben mannen vaker een groter sociaal netwerk dan vrouwen. Het sociale netwerk van personen is het grootst in de leeftijd tussen 40 en 50 jaar (Gleaser, Laibson & Sacerdote, 2002). Een groter sociaal netwerk kan resulteren in een grotere toegang tot informatie over beschikbare bronnen en daarmee over sociaal kapitaal. Een grotere individuele sociale geloofwaardigheid vergemakkelijkt de toegang tot sociale netwerken of andere relaties. Deze geloofwaardigheid houdt ook in dat anderen ervan verzekerd worden dat het individu bronnen kan bieden die bruikbaar zijn voor hen. Ook bevorderen sociale relaties de identiteit en erkenning van personen, wat kan resulteren in emotionele steun (Lin 1999; 2001).

De volgende hypothesen worden hieruit geformuleerd:

2.1 Mannen hebben een groter sociaal netwerk dan vrouwen

2.2 Hoog opgeleide personen (HBO of hoger) hebben een groter sociaal netwerk dan lager opgeleide personen.

2.3 Personen met een hoger inkomen hebben een groter sociaal netwerk.

2.4 Personen tussen de 40 en 50 jaar oud hebben een groter sociaal netwerk dan personen van een andere leeftijden.

2.4.2 Diversiteit van het sociale netwerk

De grootte van het sociale netwerk kan van invloed zijn op de diversiteit (Lubben, et al., 2006). Diversiteit wordt gekenmerkt door de verhouding van verschillende bronnen in een sociaal netwerk; verschillende bronnen zijn sociale relaties met een andere etnische of religieuze achtergrond, of mensen die werken in een andere sector dan de persoon. Er wordt gesuggereerd dat de toegang tot bruikbare informatie het grootst is in een divers netwerk. Tevens wordt verondersteld dat hoe groter iemands sociale netwerk is, hoe groter de kans is dat iemands sociale netwerk bestaat uit verschillende soorten

relaties (Wolfe Morrison, 1995). Stephens (2008) suggereert een relatie tussen het inkomen van individuen en de diversiteit van iemands sociale netwerk. Door Campbell, Marsden en Hurlbert (1986) wordt een relatie gesuggereerd tussen de diversiteit van het sociale netwerk en het geslacht. Mannen hebben vaker een meer divers sociaal netwerk met betrekking tot religieuze achtergrond dan vrouwen (Campbell, Marsden & Hurlbert, 1986; Katungi, Edmeades & Smale, 2008).

De volgende hypothesen worden hieruit geformuleerd:

2.5 Mannen hebben een meer divers sociaal netwerk dan vrouwen.

2.6 Personen met een hoger inkomen hebben een meer divers sociaal netwerk.

2.4.3 Intensiteit van sociale relaties

De intensiteit van sociale relaties kan gekenmerkt worden door de emotionele nabijheid en de frequentie van contact (Burt, 1984; Hansen, 1999). Er kan onderscheid gemaakt worden tussen sterke en zwakke relaties (*strong* en *weak ties*). De sterkte van relaties komt voort uit de intensiteit. Intense relaties kunnen meer sociale steun bieden aan een persoon dan minder intense relaties (Reagans & McEvily, 2003). Er wordt gesuggereerd dat mannen niet alleen meer relaties hebben, maar hebben ook intensere relaties, dat wil zeggen; ze hebben frequenter contact en staan emotioneel dichterbij een persoon dan bij vrouwen het geval is (Katungi, Edmeades & Smale, 2008).

De volgende hypothesen worden hieruit geformuleerd:

2.7 Mannen hebben intensiever contact met sociale relaties dan vrouwen.

2.4.4 Geografische spreiding van sociale relaties

De geografische afstand van sociale relaties tot het individu kan de mate van contact bepalen en oefent daarmee invloed uit op de intensiteit van sociale relaties. Er wordt verondersteld dat face-to-face contact gemakkelijker kan zijn, waardoor de intensiteit kan toenemen. Ook biedt een lage geografische spreiding mogelijkheden voor meer gedeelde ervaringen. Als sociale relaties ver weg wonen, is het moeilijker om contact te onderhouden en deze relaties voor hulp aan te spreken (Lawton, Silverstein & Bengtson, 1994; Katungi, Edmeades & Smale, 2008; McPherson, Smith-Lovin & Cook, 2008). Door een aantal onderzoekers, wordt de buurt waarin men woont gebruikt als ruimte van sociaal kapitaal. De meeste mensen baseren hun sociale leven niet meer op de buurt waarin zij wonen, maar is deze contextueel afhankelijk en verschilt deze ruimte over tijd en plaats (Edmondson, 2003; Stephens, 2008).

De geografische afstand van sociale relaties kan verschillen voor mannen en vrouwen. Ouderen (60+) hebben gemiddeld genomen een kleinere geografische spreiding dan personen van middelbare leeftijd. Ouderen hebben veelal een verminderde mobiliteit waardoor zij meer gebonden zijn aan hun directe omgeving en daar dus de meeste tijd doorbrengen. Tevens is men eerder geneigd om contact te

hebben met relaties die dichterbij wonen (McPherson, Smith-Lovin & Cook, 2001). Ook wordt een relatie gesuggereerd tussen het inkomen van individuen en de geografische spreiding van relaties. Armere mensen hebben vaker meer relaties dichtbij huis, in tegenstelling tot rijkere mensen, die veelal meer verspreide relaties hebben (Stephens, 2008).

De volgende hypothesen worden hieruit geformuleerd:

2.8 Ouderen (60+) hebben een kleinere geografische spreiding dan jongere mensen (60-) in hun sociaal netwerk.

2.9 Individuen met een relatief hoog inkomen hebben een grotere geografische spreiding in hun sociale netwerk dan individuen met een relatief laag inkomen.

2.5 Sociale steun

Sociale steun is een psychologische bron die refereert naar de uitgevoerde functies door belangrijke naasten, zoals familieleden, vrienden en collega's. Zij kunnen voorzien in instrumentele, informationele en emotionele steun (Thoits, 1995; Due, et al., 1999; Ryan, et al., 2008) en vormen onderliggende factoren, die opgevat kunnen worden als de ervaren sociale steun. Hierbij geldt dat de ervaren sociale steun een sterkere factor is in de beïnvloeding van iemands mentale toestand dan de daadwerkelijke ontvangen sociale steun (Thoits, 1995). De ervaren sociale steun en sociaal kapitaal worden vaak als hetzelfde gezien. Sociale steun is volgens hen het functionele aspect van de sociale relaties (Due et al., 1999; Ryan et al., 2008).

Er wordt gesuggereerd dat met een groter sociaal netwerk, ook meer sociale steun ervaren wordt (Lubben, et al., 2006). De ervaren sociale steun die men ontvangt van anderen is gerelateerd aan het geslacht. Hoewel mannen vaker een groter sociaal netwerk hebben, ontvangen vrouwen vaker emotionele sociale steun van hun sociale netwerk (Wellman & Frank, 2001). Motel-Klingebiel et al. (2005) suggereren dat ongetrouwde en gescheiden personen minder hulp ontvangen van familie dan getrouwde personen. De steun in een huwelijk heeft voor vrouwen een grotere psychologische waarde dan voor mannen (Gove, Hughes & Style, 1983). Tevens kan het hebben van een vaste partner leiden tot een grotere mate van ervaren sociale steun ten opzichte van individuen zonder (vaste) partner (Walen & Lachman, 2000). Ook ontvangt men meer sociale steun van familieleden indien men meer hulpbehoevend is (Walen & Lachman, 2000). Echter geldt, hoe ouder men wordt, hoe kleiner het sociale netwerk en daarmee de ervaren sociale steun. Op middelbare leeftijd ervaart men de meeste sociale steun (Antonucci, Fuher & Jackson, 1990). De conclusies uit deze onderzoeken spreken elkaar deels tegen, vaak geldt dat oudere mensen hulpbehoevender zijn en dus meer sociale steun nodig hebben. Of zij dit ook zo ervaren, zal moeten blijken uit dit onderzoek.

Hoewel de theoretische onderbouwing ontbreekt, is het aannemelijk dat men meer sociale steun ervaart indien men een meer divers sociaal netwerk heeft. Indien het sociale netwerk van een persoon

bestaat uit mensen met verschillende soorten werk, kan de ervaren sociale steun toenemen omdat sociale relaties op meer verschillende gebieden hulp kunnen bieden. Iets soortgelijks kan gesuggereerd worden met betrekking tot geografische spreiding. Indien het sociale netwerk een lage geografische spreiding heeft, kan eerder of sneller hulp geboden worden dan bij een grote geografische spreiding. De ervaren sociale steun is ook afhankelijk van de effectiviteit van de sociale vaardigheden van het individu (Lin, 1999; 2000; Hurlbert, Beggs & Haines, 2001). De mogelijkheid van het sociale netwerk om hulp te bieden en de motivatie om het sociale netwerk in te schakelen wordt veronderstelt invloed te hebben op de zelfredzaamheid van personen.

De volgende hypothesen worden hieruit geformuleerd:

3.1 Een groter sociaal netwerk leidt tot meer ervaren sociale steun.

3.2 Een meer divers sociaal netwerk leidt tot meer ervaren sociale steun.

3.3 Intensievere contacten met sociale relaties leidt tot meer ervaren sociale steun.

3.4 Een sociaal netwerk met een lage geografische spreiding leidt tot meer ervaren sociale steun.

3.5 Personen die sociaal vaardiger zijn, ervaren meer sociale steun.

3.a Gehuwde personen ervaren meer sociale steun dan ongehuwde of alleenstaande personen.

3.b Mannen ervaren meer sociale steun dan vrouwen.

3.c Individuen tussen de 40 en 50 jaar oud ervaren meer sociale steun dan individuen van een andere leeftijden.

2.6 Door sociaal kapitaal zelfredzaam zijn

Het sociale kapitaal van personen kan van invloed zijn op hun inschatting van het zelfredzaam zijn. Het is nuttig om beter te beschrijven wat zelfredzaamheid inhoudt. Zelfredzaamheid kan gedefinieerd worden door twee concepten; coping en veerkracht. Coping wordt gedefinieerd als het effectief oplossen van problemen vanuit stressvolle situaties. Deze situaties kunnen betrekking hebben op verschillende personen of omgevingen die belangrijk zijn voor de persoon (Cassim, 2013). Veerkracht is het herstellend vermogen van stressvolle levensgebeurtenissen. Als men veerkrachtig is, kan men nieuwe vaardigheden aanleren om in de toekomst beter om te gaan met soortgelijke situaties (Van Regenmortel, 2002; Earvolino-Ramirez, 2007). Eén van de uitkomsten van veerkrachtig zijn, is het effectief oplossen van problemen (Earvolino-Ramirez, 2007). Omdat coping als uitkomst gezien wordt van veerkracht, moeten deze concepten als losstaand van elkaar beschouwd worden. De definitie die voor zelfredzaamheid gegeven kan worden, luidt: “*Iemand die zelfredzaam is, weet succesvol problemen op te lossen (effectieve coping) en laat zich niet uit het veld slaan door tegenslag (hoge veerkracht)*”.¹

---

¹ Conceptualisering zelfredzaam zijn ontleent aan Margot Scholte.

De ervaren sociale steun kan een positief effect hebben op het oplossen van problemen en kan stress verminderen (Baumeister & Leary, 1995). Edmondson (2003) suggereert dat wat anderen hebben gedaan in vergelijkbare situaties, de beslissingen van het individu kunnen beïnvloeden. Er kan dus gesuggereerd worden dat de ervaren sociale steun een positieve werking heeft op het probleemoplossend vermogen en op de veerkracht van personen. De volgende hypothesen worden hieruit geformuleerd:

4. Een grotere mate van ervaren sociale steun leidt tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn.

2.7 De wil om zelfredzaam te zijn

Om sociaal kapitaal te gebruiken, moet men over de motivatie beschikken om aanspraak te maken op bronnen uit het sociale netwerk (Adler & Kwon, 2002). Deze motivatie wordt in dit onderzoek weergegeven als de motivatie om zelfredzaam te willen zijn. Indien de motivatie om zelfredzaam te willen zijn ontbreekt, zal het individu waarschijnlijk ook niet gemotiveerd zijn om zijn of haar sociale netwerk in te zetten voor hulp. Wanneer een individu een grote mate van sociale steun ervaart, is het mogelijk dat een individu ook eerder geneigd is om hier aanspraak op te willen maken. Indien men zelfredzaam wil zijn, kan dit de inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn positief beïnvloeden. De volgende hypothesen worden hieruit geformuleerd:

5. Meer ervaren sociale steun leidt tot een grotere motivatie om zelfredzaam te willen zijn.

6. De motivatie om zelfredzaam te willen zijn, leidt tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn.

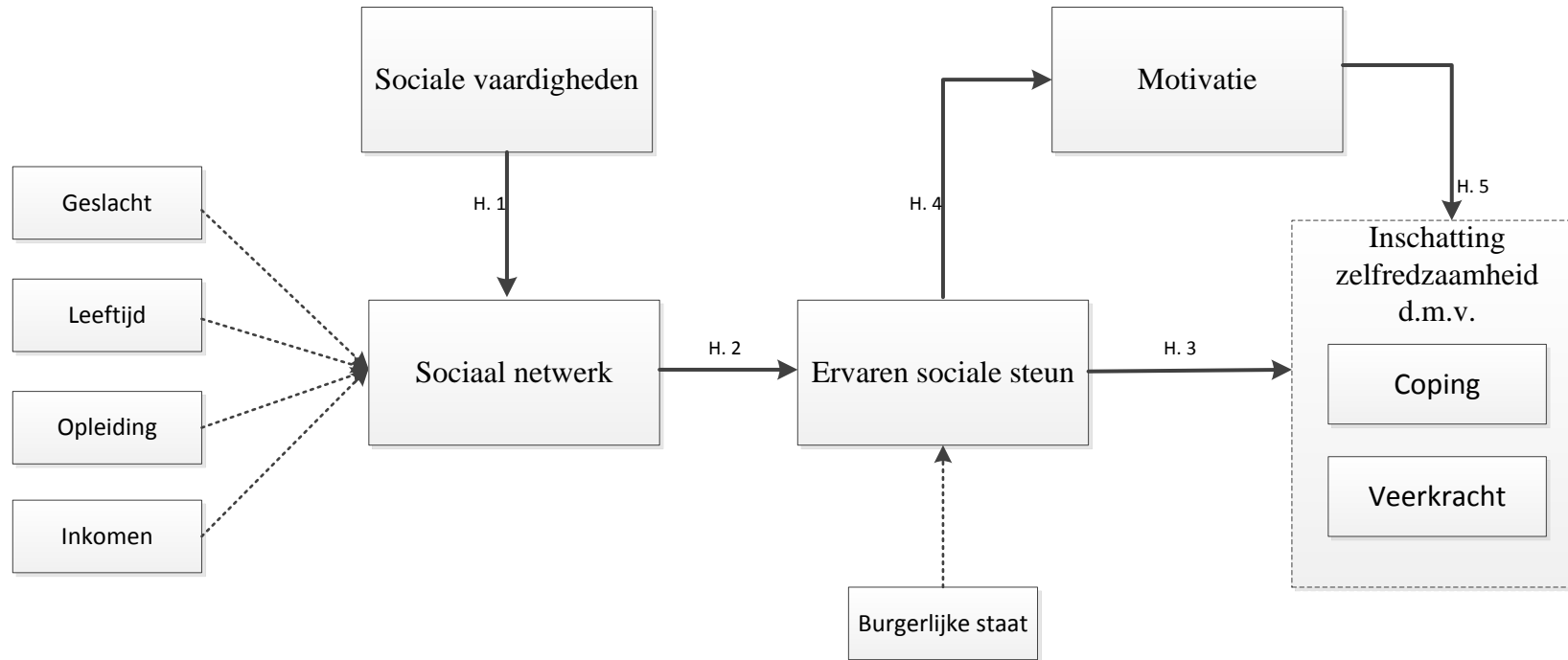
2.8 Sociaal kapitaal in dit onderzoek

Aan de hand van de besproken literatuur kan nu een definitie van sociaal kapitaal opgesteld worden, die gebruikt zal worden in dit onderzoek. Sociaal kapitaal omvat het sociale netwerk van een individu. Dit sociale netwerk wordt gekenmerkt door het aantal sociale relaties en de contactfrequentie met deze relaties. Tevens kan het sociale netwerk gekenmerkt worden in termen van diversiteit: hoeveel sociale relaties hebben een andere etnische of religieuze achtergrond, of doen ander werk. Ook kan het sociale netwerk gedefinieerd worden aan de hand van de geografische afstand tussen de persoon en zijn relaties. Voorts wordt het sociale netwerk beïnvloed door sociale vaardigheden. Deze vaardigheden helpen om het sociale netwerk op te bouwen en te vergroten. De uitwisseling van bronnen of het ontvangen van hulp wordt ook gemakkelijker, indien men sociaal vaardiger is. Het ontvangen van hulp van sociale relaties kan gemakkelijker verlopen, indien men veel sociale relaties heeft, intensief contact daarmee en de relaties relatief dichtbij wonen. Ook kunnen sociale relaties met andere culturele achtergronden of

ander werk wellicht beter hulp bieden bij problemen dan wanneer sociale relaties minder divers zijn. Een groot en divers sociaal netwerk, met een intensief contact en een kleine geografische afstand kan daarom resulteren in meer ervaren sociale steun. Ten slotte is motivatie om zelfredzaam te willen zijn van belang, om sociale relaties aan te spreken voor hulp. Dit alles kan beschouwd worden als het sociale kapitaal van personen. Met dit sociale kapitaal kan de inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn van personen verbeteren. Zelfredzaamheid wordt gemeten met behulp van twee concepten: het effectief problemen kunnen oplossen (coping) en het herstellen na tegenslagen (veerkracht).

2.9 Conceptueel model

In onderstaand conceptueel model worden veronderstelde theoretische verbanden weergegeven. Ook zijn de hoofdhypothesen weergegeven die zullen worden getoetst.

Onderzoeksopzet

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de hoofdvraag gespecificeerd, in overweging met de literatuur uit het vorige hoofdstuk. De hoofdvraag heeft betrekking op de zelfredzaamheid van welzijnscliënten in een middelgrote stad in Nederland. Deze cliënten worden in een casus onderzocht, waarna dit eventueel gegeneraliseerd kan worden naar andere welzijnscliënten. Verder worden in dit hoofdstuk de onderzoeksmethoden beschreven, de onderzoekspopulatie, de manier van data verzamelen en de operationalisering. Tot slot wordt de analytische strategie beschreven en de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek.

3.2 Vraagstelling

De volgende hoofdvragen worden onderzocht:

I. In hoeverre leiden relatief betere sociale vaardigheden tot (1) meer sociale relaties, (2) een grotere diversiteit van het sociale netwerk, (3) tot intensiever contact met sociale relaties en (4) een lage geografische spreiding van sociale relaties?

II. In hoeverre leiden deze vier componenten van het sociale netwerk tot meer ervaren sociale steun?

III. In hoeverre leidt meer ervaren sociale steun tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn, al dan niet via zelfredzaam willen zijn?

Deelvragen van deze hoofdvragen zijn:

I.1 Hebben cliënten die relatief sociaal vaardiger zijn een groter sociaal netwerk?

I.2 Hebben cliënten die relatief sociaal vaardiger zijn een sociaal netwerk met meer diverse sociale relaties?

I.3 Hebben cliënten die relatief sociaal vaardiger zijn intensiever contact met relaties uit hun sociale netwerk?

I.4 Hebben cliënten die relatief sociaal vaardiger zijn een sociaal netwerk met een lagere geografische spreiding?

II.1 Leidt een groter sociaal netwerk tot meer ervaren sociale steun bij cliënten?

II.2 Leidt intensiever contact met sociale relaties tot meer ervaren sociale steun bij cliënten?

II.3 Leidt een meer divers sociaal netwerk tot meer ervaren sociale steun bij cliënten?

II.4 Leidt een sociaal netwerk met een relatief lagere geografische spreiding tot meer ervaren sociale steun bij cliënten?

III.1 Leidt meer ervaren sociale steun tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn van cliënten?

III.2 Leidt meer ervaren sociale steun tot een grotere motivatie om zelfredzaam te willen zijn?

III.3 Leidt meer motivatie om zelfredzaam te willen zijn tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn van cliënten?

3.3 Onderzoeksmethoden

De inschatting van zelfredzaamheid van cliënten wordt gemeten met behulp van een enquête. Er bestaat voldoende theorie over sociaal kapitaal, veerkracht en coping om deze verbanden statistisch te toetsen. De instrumenten om deze begrippen te meten, zoals gevalideerde vragenlijsten, zijn beschikbaar.

3.4 Onderzoekspopulatie

De cliënten een welzijnsorganisatie in een middelgrote stad in Nederland, met uiteenlopende hulpvragen, vormen de onderzoekspopulatie. Volgens deze welzijnsorganisatie worden de cliënten met hun financiële en administratieve en hun gezins- of relatieproblemen geholpen. Ook bieden zij hulp in en om het huis en de woonomgeving en bij het doorbreken van eenzaamheid. Tot slot biedt de welzijnsorganisatie hulp aan voor mantelzorgers (Organisatie voor cliëntondersteuning, 2014).

Cliënten zijn allen inwoners van deze middelgrote stad. Deze cliënten staan bij de organisatie voor cliëntondersteuning ingeschreven, als ze drie of meer gesprekken voor hulp hebben gehad in 2014. Cliënten zijn door deze organisatie in verschillende wijkteams onderverdeeld, afhankelijk van de wijk waarin zij wonen. Voor dit onderzoek zijn een aantal cliënten niet benaderd, bijvoorbeeld door een agressief voorval. Cliënten hebben vooraf een brief gekregen, met een korte uitleg over dit onderzoek. Cliënten konden aangeven niet mee te willen werken aan dit onderzoek. Ten overvloede zijn de overgebleven cliënten telefonisch benaderd of zij aan dit onderzoek mee willen werken. Omdat veel cliënten telefonisch niet bereikbaar waren, zijn ook respondenten geworven via inloopsprekuren van de organisatie voor cliëntondersteuning. Cliënten zonder telefoonnummer, zijn op het huisadres benaderd om te vragen of zij mee wilden werken aan dit onderzoek. Het resultaat is 151 afgenomen vragenlijsten. De kleine populatie maakte het niet mogelijk om op basis van toeval (at random) respondenten te werven.

3.5 Operationalisering

Het sociale netwerk en de ervaren sociale steun zijn gemeten voor familie binnen het huishouden, buiten het huishouden, vrienden en burens.

3.5.1 Sociale vaardigheden

Sociale vaardigheden geven het individu de mogelijkheid om het sociale netwerk in te zetten en uit te breiden (Baron & Markman, 2003) en daarmee de zelfredzaamheid te vergroten. Sociale vaardigheden

kunnen gezien worden als onderdeel van individuele competenties (Cavell, 1990), inschatting van het eigen kunnen, die in 3.5.5 behandeld worden. Daarom is het niet zinvol om sociale vaardigheden als apart onderdeel toe te voegen aan de vragenlijst.

3.5.2 Competentie

Competentie is gemeten met de Work-Related Basic Need Satisfaction scale (WRBNSS), waarmee de bevrediging van de psychologische basisbehoeften in de werksfeer wordt gemeten. In dit onderzoek is de schaal aangepast naar de bevrediging van psychologische basisbehoeften in het algemeen (waaronder competentie). Eén van de vragen luidt: *“Ik heb vaak het gevoel dat ik zelfstandig iets heb bereikt”*. Als antwoordcategorie voor deze variabelen is een 5-punten Likert schaal gebruikt. De antwoorden zijn “helemaal mee oneens”, “mee oneens”, “neutraal”, “mee eens” en “helemaal mee eens”.²

3.5.3 Het sociale netwerk

De grootte van het sociale netwerk is aan de hand van de Lubben Social Network Scale (LSNS) gemeten. Eén vraag die de grootte van het sociale netwerk meet, luidt: *“Hoeveel familieleden binnen het huishouden ziet of spreekt u minimaal één keer per maand?”* (Lubben, 1988). Er zijn soortgelijke vragen voor familie buiten het huishouden, vrienden en burens. Zie bijlage 2 voor alle vragen met betrekking tot de grootte van het sociale netwerk.

De intensiteit van sociale relaties in het netwerk van respondenten is gemeten met de volgende vraag: *“De persoon waar u het meeste contact mee heeft, hoe vaak ziet of spreekt u die persoon?”*. Daarmee wordt naar de frequentie van het contact gevraagd (Lubben, 1988). Er kan antwoord gegeven worden aan de hand van een 6-punten schaal. De antwoordcategorieën zijn: maandelijks of minder, een aantal keer per maand, wekelijks, een aantal keer per week, dagelijks. Ook hier wordt een onderscheid gemaakt tussen familie binnen het huishouden, buiten het huishouden, vrienden en burens. Zie bijlage 2 voor alle vragen met betrekking tot intensiteit.

De geografische afstand tussen sociale relaties en de respondent, is gemeten door een zelfrapportage. Dellmann-Jenkins et al. (1993) beargumenteren dat het categoriseren in al dan niet langeafstandsrelatie in de beleving van de respondent een meer valide meting is dan het geven van een afstand in eenheden. De geografische afstand in dit onderzoek is gemeten met de volgende vraag: *“Hoeveel familieleden buiten uw huishouden, die u minimaal één keer per maand spreekt, zou u als lange-afstandsrelatie beschouwen?”*. Deze vraag wordt ook gesteld voor vrienden. Zie bijlage 2 voor alle vragen met betrekking tot geografische afstand.

Met de diversiteit van het sociale netwerk van personen wordt de heterogeniteit weergegeven en valt onder het bereik van het netwerk, net zoals grootte en intensiteit (Campbell, Marsden & Hurlburt, 1986). De diversiteit van eigenschappen van sociale relaties neemt toe met het aantal verschillende statusgroepen in een netwerk. De diversiteit wordt gemeten met de volgende vraag: *“Hoeveel mensen*

---

² Operationalisering competentie ontleent aan Joren Mulder.

uit uw sociale netwerk zijn lid van een andere etnische groep dan u?”. Deze vraag wordt ook gesteld voor religie en ander soort werk. Indien de respondent geen betaalde baan heeft, is naar het aantal personen in het sociale netwerk met een betaalde baan gevraagd. Zie bijlage 2 voor alle vragen met betrekking tot de diversiteit van het sociale netwerk

3.5.4 Sociale steun

De ervaren sociale steun is gemeten met de LSNS-6 schaal (Lubben, et al., 2006). De vraag die gesteld is, luidt: *“Bij hoeveel familieleden binnen uw huishouden voelt u zich voldoende nabij zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?”*. Deze vraag wordt ook gesteld voor familieleden buiten het huishouden, vrienden en burens. Zie bijlage 2 voor alle vragen over sociale steun.

3.5.5 Motivatie

Motivatie wordt gemeten aan de hand van de Situational Motivation Scale (SIMS) (Guay et al., 2000). Deze schaal de motivatie meet voor algemene activiteiten, maar is voor ons onderzoek aangepast naar de motivatie om de eigen problemen op te lossen. Eén van de vragen luidt: *“Ik wil graag mijn eigen problemen oplossen omdat ik vind dat het in mijn eigen belang is”*. Antwoorden worden gegeven aan de hand van een 5-punts likertschaal, zoals bij competentie. Voor de gehele vragenlijst, zie bijlage 2.³

3.5.6 Zelfredzaamheid

Het probleemoplossend vermogen van cliënten wordt gemeten met een verkorte stellingenlijst over coping: de Brief COPE (Carver, 1997). Eén van de stellingen is: *“Ik probeer iets aan het probleem te doen”*. Respondenten kunnen aangeven hoe vaak ze een bepaalde strategie toepassen. De antwoordmogelijkheden zijn “ik doe dit nooit”, “ik doe dit bijna nooit”, “ik doe dit af en toe”, “ik doe dit bijna altijd” en “ik doe dit altijd”. Voor de gehele vragenlijst, zie bijlage 2.

Veerkracht wordt gemeten met behulp van de Brief Resilience Scale (BRS) (Smith et al., 2008). Eén van de stellingen luidt: *“Ik herstel snel na moeilijke tijden”*. Respondenten kunnen aangeven in hoeverre zij het eens zijn met elke stelling. Deze stellingen worden beantwoord aan de hand van een 5-punts likertschaal. Voor de gehele vragenlijst, zie bijlage 2.⁴

3.5.7 Demografische variabelen

De demografische variabelen die in dit onderzoek worden gemeten zijn geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, burgerlijke staat en inkomen. Voor het opleidingsniveau, wordt de hoogst genoten opleiding gebruikt (CBS Basisvragenlijst, 2013). Burgerlijke staat wordt een onderscheid gemaakt tussen samenwonend, getrouwd, gescheiden, weduwe, ongehuwd (CBS Basisvragenlijst, 2013). Voor

---

³ Operationalisering intrinsieke motivatie ontleent aan Joren Mulder.

⁴ Operationalisering coping en veerkracht ontleent aan Margot Scholte.

het inkomen wordt het netto inkomen van het huishouden per maand genomen (Sondz, 2014; CBS, 2014). Voor de gehele vragenlijst, zie bijlage 2.

3.6 Analytische strategie

De data analyses zijn met behulp van Mplus (versie 7) en SPSS (versie 20) uitgevoerd. Met Mplus kunnen meerdere relaties gelijktijdig getoetst worden. Hierdoor is het mogelijk om het hele conceptuele model te toetsen (zie schema hoofdstuk 2). Veronderstellingen en voorwaarden zijn getoetst met SPSS. Voorts zijn met behulp van SPSS een aantal regressieanalyses uitgevoerd, om de relaties tussen de grootte van het sociale netwerk en de ervaren sociale steun te bepalen. Deze items lijken samen de meest betrouwbare factor voor de groepen familie binnen en buiten het huishouden, vrienden en burens te vormen (zie 3.8).

Structural Equation Modeling (SEM) in Mplus is een statistische techniek om causale relaties te schatten en te toetsen. SEM maakt gebruik van een combinatie van statistische data en kwalitatieve causale veronderstellingen. SEM is geschikt om modellen te toetsen. Eén van de voordelen van SEM is de mogelijkheid om latente variabelen te construeren door middel van factoren. Latente variabelen kunnen niet direct bepaald worden, maar worden geconstrueerd uit verschillende gemeten items. Hiermee wordt ook de ongeobserveerde data geanalyseerd. Deze latente variabelen kunnen vervolgens getoetst worden als afhankelijke en/of onafhankelijke variabelen in losse regressies of in het gehele model (Byrne, 2012).

Door de aard van de verschillende metingen, is het noodzakelijk om verschillende regressieanalyses uit te voeren. Met zelfredzaamheid en motivatie als afhankelijke variabele, worden lineaire regressieanalyses toegepast. Voor een lineaire regressie dienen de afhankelijke variabelen continu te zijn (Field, 2009). Zelfredzaamheid en motivatie worden gemeten met 5-punts Likertschalen en beschouwd als continu (Gravetter & Walnau, 2009). Sociaal netwerk en sociale steun kunnen niet als continu beschouwd worden, omdat de categorieën in omvang verschillen. Daarom worden hier logistische regressies uitgevoerd.

In Mplus wordt voor elke verkregen analyse aangegeven in hoeverre het model een goede weergave van de data is. Daartoe wordt naar de RSMEA gekeken in plaats van naar de chi square, omdat de data niet normaal verdeeld is (zie 3.7). Wanneer de geobserveerde covariantie van het model niet gelijk is aan de voorspelde, geeft de RSMEA een significant resultaat. De geobserveerde en de voorspelde covarianties verschillen dan significant van elkaar. Met de CFI toets wordt het getoetste model vergeleken met alternatieve modellen. De overeenkomst tussen data en model wordt weergegeven met een waarde tussen nul en één, waarbij een volledig passend model één is. Tot slot wordt gekeken naar de SRMR. Deze levert een absolute indicatie van de overeenkomst van het model met de data en wordt gedefinieerd als het gestandaardiseerde verschil tussen de geobserveerde en de voorspelde correlatie. Deze maat ontspoort echter snel bij een lagere N.

3.7 Normaliteit

Voorafgaand aan de data-analyse moet gecontroleerd worden of er sprake is van een normaalverdeling. Om te generaliseren naar andere populaties dan de respondenten in dit onderzoek is het van belang dat de antwoorden normaal verdeeld zijn. Niet normaal verdeelde data heeft consequenties voor de statistische toetsen die worden uitgevoerd, er wordt gebruik gemaakt van de Spearman in plaats van de Pearson toets bij correlaties. Normaliteitstesten kunnen alleen voor variabelen getoetst worden van continu meetniveau, met de Kolmogorov-Smirnov en Shapiro-Wilk toetsen. Deze toetsen zijn significant voor de antwoorden van competentie, motivatie, coping en veerkracht ($p < .001$). Ook demografische variabelen zijn significant verschillend van een normaalverdeling ($p < .001$). De items die het sociale netwerk en de sociale steun meten, worden met behulp van histogrammen getoetst, omdat deze variabelen niet continu zijn. Vermoedelijk is de data niet normaal verdeeld, waardoor niet naar andere welzijnscliënten dan de geënquêteerde van de organisatie voor cliëntondersteuning gegeneraliseerd kan worden. Bij niet normaal verdeelde data wordt gebruik gemaakt van de Spearman correlatie toets. Uit deze toets blijkt dat items over het sociale netwerk en sociale steun met elkaar correleren ($> .30$). Ook de items van coping, veerkracht, motivatie en competentie correleren met elkaar, waardoor het zinvol is om factoranalyses te doen.

3.8 Factoranalyses

Factoranalyses zijn noodzakelijk om de items te bepalen die een specifiek construct meten. De op items gebaseerde factoren, vormen de latente variabelen in Mplus, waarmee de regressieanalyses uitgevoerd kunnen worden. Met de Kaiser-Meyer-Olkin toets wordt bepaald of een steekproefmaat adequaat is voor de analyse. Deze heeft hier voor de competentie-items een KMO = 0.71 ($> .50$ is acceptabel). Er is één component met een eigenwaarde groter dan 1 en met een verklaarde variantie van 54.9%. De factorladingen zijn hier groter dan .40. De betrouwbaarheid van deze factor is voldoende (Cronbach's alpha $\alpha = .69$). Ook is een factoranalyse uitgevoerd voor de items van de diversiteit van het sociale netwerk: hier is de KMO = 0.61. Er is één component met een eigenwaarde groter dan 1 met een verklaarde variantie van 68.0%. Factorladingen zijn ook hier groter dan .40. Er wordt aangenomen dat de items die diversiteit van het sociale netwerk meten, één factor vormen. De betrouwbaarheid van deze factor is voldoende (Cronbach's $\alpha = .84$).

De factoranalyse voor de items van de grootte van het sociale netwerk en de ervaren sociale steun leveren voor familie binnen het huishouden een KMO = 0.68 op. Er is één component met een eigenwaarde groter dan 1, met een verklaarde variantie van 66.5%. Het item spreiding van het sociale netwerk heeft een te lage factorlading ($< .40$) en is daarom verwijderd uit de factor. De betrouwbaarheid van deze factor is daarmee voldoende (Cronbach's alpha $\alpha = .75$). De factor sociale steun is gekozen met het item grootte van het sociale netwerk omdat daarmee de factor op drie items is gebaseerd (op twee items gebaseerde factoren kunnen onbetrouwbaar zijn, Field, 2009) en de verklaarde variantie en

de betrouwbaarheid hoger zijn met het item grootte erbij. Dezelfde factoranalyse is ook voor familie buiten het huishouden, vrienden en burens uitgevoerd. Voor familie buiten het huishouden geldt, KMO = 0.69. De verklaarde variantie is 67.3% met één component met een eigenwaarde groter dan 1. De factor is voldoende betrouwbaar met Cronbach's alpha $\alpha = .75$. De factoranalyse voor vrienden geeft een KMO = 0.71. De verklaarde variantie is hier 74.6% met één component met een eigenwaarde groter dan 1. De factor is betrouwbaar met Cronbach's alpha $\alpha = .83$. Voor de groepen familie buiten het huishouden en vrienden is de spreiding van het sociale netwerk ook niet bij de factor inbegrepen, omdat deze een te lage factorlading aangaf ($< .40$). Tot slot geldt voor burens een KMO = 0.66. De verklaarde variantie is 63.6% met één component met een eigenwaarde groter dan 1. De factor is voldoende betrouwbaar met Cronbach's alpha $\alpha = .70$. Dit betekent dat voor alle groepen dezelfde items een factor vormen met grootte en sociale steun. De items spreiding en intensiteit zullen als losse items in de regressieanalyses worden meegenomen.

Een factoranalyse voor de items van veerkracht geeft de volgende resultaten: KMO = 0.87. Er is één component met een eigenwaarde groter dan 1, met een verklaarde variantie van 53.5%. De betrouwbaarheid van de factor veerkracht is voldoende (Cronbach's alpha $\alpha = .83$).

De vragenlijst van coping bestaat uit 14 clusters van elk twee items. Een factoranalyse voor alle items, resulteert in elf componenten met een verklaarde variantie van 81.3%. Indien de cluster zelfverwijt wordt verwijderd, gelden de volgende resultaten: KMO = 0.62. Factorladingen zijn groter dan .40. Er zijn tien componenten met een eigenwaarde groter dan 1, met een verklaarde variantie van 80.7%. Het aantal componenten wijkt af van die in de bestaande literatuur (Carver, 1977). Omdat vragen van de clusters actieve coping en planning op elkaar lijken, worden deze gezien als één component. Hetzelfde geldt voor positieve herwaardering en acceptatie. De overige componenten komen overeen met de clusters in de vragenlijst. De betrouwbaarheidswaarden staan weergegeven in tabel 3.1. Behalve voor de component humor worden betrouwbare factoren gevormd.

Tabel 3.1: Betrouwbaarheid factoranalyse voor de componenten van coping

Factoranalyse betrouwbaarheid	Cronbach's Alpha
Actieve coping & planning	.85
Positieve herwaardering & acceptatie	.78
Humor	.58
Religie	.91
Emotionele steun	.91
Instrumentele steun	.93
Afleiding	.84
Ventilatie	.78
Ontkenning	.86
Druggebruik	.94
Terugtrekking	.92

3.9 Aannamen voor regressieanalyses

Voor toepassing van de regressieanalyses moet gecontroleerd worden of aan de aannamen van homoscedasticiteit en multicollineariteit wordt voldaan. Homoscedasticiteit houdt in dat de variantie van de residuen op elk niveau van de voorspeller hetzelfde zijn. Er kan gecontroleerd worden op homoscedasticiteit aan de hand van scatterplots van de items van spreiding in het sociale netwerk. Andere items kunnen niet gecontroleerd worden op homoscedasticiteit, omdat zij deel uitmaken van factoren die later latente variabelen worden in de regressieanalyses in Mplus of omdat de items categorisch zijn. Als de residuen ongeveer gelijkmatig verdeeld zijn, is er sprake van homoscedasticiteit. Deze residuen lijken niet gelijkmatig verdeeld voor de afhankelijke variabele spreiding in het sociale netwerk. Er is vaak een centrering rondom de nul-waarde. Omdat deze aanname deels wordt geschonden, kunnen conclusies niet naar populaties buiten de steekproef gegeneraliseerd worden (Field, 2009).

De mate van correlatie van twee of meer voorspellende variabelen in een regressiemodel wordt weergegeven met het begrip multicollineariteit. Minimaal één van deze voorspellende variabelen kan op basis van het model voorspeld worden. De multicollineariteit voor de spreiding van sociale relaties kan getoetst worden met de Variance Inflation Factor-toets (VIF-toets). De VIF-waarde is 1.00 waaruit blijkt dat in dit model collineariteit, getoetst voor competentie en demografische variabelen als voorspeller, geen probleem vormt.

3.10 Betrouwbaarheid en validiteit

De betrouwbaarheid en validiteit zijn essentiële voorwaarden voor het onderzoek. Een betrouwbaar onderzoek bevat een minimum aan onsystematische en toevallige fouten in de dataverzameling. Als de herhaling van het onderzoek tot dezelfde resultaten leidt, is de betrouwbaarheid ervan hoog. Verschillen in de dataverzameling kunnen onder andere ontstaan door verschillende omstandigheden bij het afnemen van de vragenlijsten (Rossi, Lipsy & Freeman, 2004). Door het maken van duidelijke afspraken met mijn medestudenten over de uitvoering van het onderzoek, is geprobeerd de betrouwbaarheid ervan te waarborgen. De vragenlijst is vooraf getest, waarna problemen en hoe daarmee om te gaan, zijn besproken. In de vragenlijst wordt een bepaalde volgorde aangehouden, waardoor deze steeds op dezelfde manier kan worden afgenomen. Omdat dit onderzoek gericht is op een moeilijk te bereiken doelgroep en door de problematiek daarbinnen, is gekozen om de enquêtes face-to-face af te nemen. Hierdoor kan op de reacties van de respondenten geanticipeerd worden. Bijvoorbeeld bij respondenten die vragen niet begrepen omdat zij gebrekkig Nederlands spreken, hebben we de vraag zoveel mogelijk op dezelfde manier uitgelegd. Tot slot zijn alle bijzonderheden bij het afnemen van de vragenlijsten genoteerd. Na het afnemen van alle vragenlijsten hebben we gezamenlijk besloten welke daarvan onbetrouwbaar waren en deze vervolgens niet meer in de analyses hebben meegenomen. Bij een aantal respondenten zijn twee mensen gelijktijdig geënquêteerd. Dit kan de betrouwbaarheid van het onderzoek hebben aangetast omdat de respondenten elkaar bij het geven van antwoorden hebben kunnen beïnvloeden.

Met de validiteit wordt bepaald of met de gekozen onderzoeksmethode een betrouwbaar antwoord gegeven kan worden op de vraagstelling. Bij een hoge validiteit zijn er geen systematische en onsystematische fouten (betrouwbaarheid) (Rossi, Lipsy & Freeman, 2004). Er is met het samenstellen van de vragenlijst zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande vragenlijsten. Voor sociaal netwerk en sociale steun was dit moeilijker, omdat deze begrippen meestal op een kwalitatieve manier gemeten worden. Er is daarom bij sociaal netwerk en sociale steun gebruik gemaakt van een bestaande vragenlijst, waaraan twee vragen zijn toegevoegd uit andere onderzoeken. Dit kan invloed hebben op de validiteit van het onderzoek omdat de vragen die hier gebruikt zijn niet in één bestaande vragenlijst gevalideerd zijn.

Resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de statistische analyses beschreven. Allereerst volgen de statistieken van de antwoorden van de respondenten, daarna worden resultaten vergeleken met de gestelde hypothesen.

4.2 Beschrijvende statistiek

Met 678 personen is contact opgenomen (telefonisch, aan de deur of in het wijkcentrum). Daarvan is met 457 mensen gesproken en waarvan uiteindelijk 151 enquêtes zijn afgenomen. De respons komt hiermee op 33% en is hierdoor hoog genoeg om de hypothesen en het conceptuele model te toetsen.

Zoals uit tabel 4.1 blijkt, is meer dan de helft van de respondenten vrouw. Dit komt overeen met het cliëntenbestand van de organisatie voor cliëntondersteuning, waarvan 55% vrouw is (Organisatie voor cliëntondersteuning, 2014). Het is niet mogelijk gebleken om de representativiteit van de steekproef te controleren voor de andere factoren door het ontbreken van de betreffende cijfers. Afgaand op de man-vrouw verdeling, is de steekproef redelijk representatief. De gemiddelde leeftijd is 55.8 maar deze loopt sterk uiteen (tabel 4.2).

Tabel 4.1: Verhouding man-vrouw in steekproef (N=151)

	Man N(%)	Vrouw N(%)	Totaal N(%)
Geslacht	65 (37.1%)	86 (62.9%)	151 (100%)

Tabel 4.2: Verhouding leeftijd in steekproef (N=151)

Leeftijd	N(%)
19 jaar of jonger	3 (2.0%)
20-29 jaar	17 (11.3%)
30-39 jaar	23 (15.2%)
40-49 jaar	22 (14.6%)
50-59 jaar	21 (13.9%)
60-69 jaar	21 (13.9%)
70 jaar of ouder	44 (29.1%)
Totaal	151 (100%)

Een groot gedeelte van de respondenten is nauwelijks of laag opgeleid (VMBO, MAVO, MBO of LBO). Bijna een derde heeft geen opleiding of alleen basisonderwijs gevolgd (tabel 4.3).

Tabel 4.3: verhouding opleidingsniveau in steekproef (N=151).

Opleidingsniveau	N (%)
Basisonderwijs of minder	43 (28.5%)
LBO	2 (1,3%)
VMBO	18 (11.9)
MAVO	11 (7.3%)
HAVO	5 (3.3%)
VWO	1 (0.7%)
MBO	38 (25.2%)
HBO	18 (11.9%)
WO	10 (6.6%)
ANDERS	5 (3.3)
Totaal	151 (100%)

De meeste respondenten hebben een maandelijks netto inkomen tussen de €500 en €1500 (tabel 4.4). Tevens woont bijna driekwart van de respondenten om uiteenlopende redenen zonder partner (tabel 4.5).

Tabel 4.4: verhouding inkomen in steekproef (N=151)

Inkomen	N (%)
Geen inkomen	3 (2,0%)
Minder dan €500	5 (3.3%)
€500 - €1000	47 (31.1%)
€1000 - €1500	58 (38.4%)
€1500 - €2000	22 (14.6%)
€2000 - €2500	5 (3.3%)
€2500 - €3000	3 (2.0%)
Weet ik niet	4 (2.6%)
Wil ik niet zeggen	1 (0.7%)
Anders	1 (0.7%)
Totaal	151 (100%)

Tabel 4.5: verhouding burgerlijke staat in steekproef (N=151)

Burgerlijke staat	N (%)
Ongehuwd	38 (25.2%)
Gehuwd	34 (22.5%)
Verweduwd	29 (19.2%)
Gescheiden	35 (23.2%)
Samenwonend	6 (4.0%)
Partner, niet samenwonend	8 (5.3%)
Totaal	151 (100%)

Resultaten in tabel 4.6 worden weergegeven aan de hand van de modus, het antwoord dat het meeste gegeven is. De meeste respondenten scoren hoog op actieve coping en planning. Er wordt ook hoog gescoord op positieve herwaardering en bij acceptatie. Er wordt laag gescoord op humor, religie en terugtrekking. Op het zoeken van emotionele en instrumentele steun wordt middelmatig gescoord. Het zoeken van afleiding wordt vaker gedaan, er wordt laag gescoord op ontkenning en druggebruik.

4.6: Modus score op componenten coping en percentage scores (N=151)

Coping	Modus	Score in percentages
Actieve coping	5	46.4-43.0
Planning	5	37.7-39.7
Positieve herwaardering	4	36.4-31.8
Acceptatie	5	33.1-45.0
Humor	1	31.8-64.2
Religie	1	37.7-37.1
Emotionele steun	3	34.4-39.1
Instrumentele steun	3	33.1-32.5
Afleiding zoeken	4	32.5-29.1
Ventilatie	3	39.1-43.7
Ontkenning	1	66.9-64.9
Druggebruik	1	83.4-86.1
Terugtrekking	1	52.3-53.0

Veerkracht heeft veel gelijke scores (tabel 4.7), bij de drie laatste items is het aantal antwoorden sterk verdeeld tussen de antwoorden mee oneens, mee eens en neutraal.

Tabel 4.7: hoogste frequentie score op items veerkracht (N=151)

Veerkracht	Modus	Score in percentages
Ik herstel snel na moeilijke tijden	4	44.4%
Ik heb het moeilijk stressvolle gebeurtenissen door te komen	2	45.0%
Het duurt niet lang voordat ik hersteld ben van een stressvolle gebeurtenis	2	37.7%
Het is moeilijk voor mij de draad weer op te pakken wanneer er iets ergs is gebeurd	2	38.4%
Meestal kom ik zonder problemen door moeilijke tijden	2	33.8%
Ik heb lang de tijd nodig om over tegenslagen in mijn leven heen te komen.	2	34.4%

Gemiddeld zien respondenten zo'n 8 familieleden, burens of vrienden per maand, de persoon die zij het vaakst zien, spreken zij gemiddeld ongeveer een paar keer per maand. Respondenten kunnen gemiddeld 6 mensen aanspreken voor hulp en over hun privéleven spreken. Gemiddeld hebben drie mensen in het sociale netwerk van respondenten een andere culturele of religieuze achtergrond, of hebben ander werk (zie tabel 4.8).

Tabel 4.8: Gemiddelde scores voor alle groepen op de items sociaal netwerk en sociale steun

Variabele	Gemiddelde	SD
Hoeveel mensen ziet of spreekt u minimaal één keer per maand?	8.32	1.68
Met de persoon waar u het meest contact mee heeft: hoe vaak ziet of spreekt u die persoon?	3.81	1.12
Hoeveel personen zou u als lange-afstandsrelatie beschouwen?	7.22	1.03
Bij hoeveel personen voelt u zich voldoende nabij, zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?	6.00	1.45
Bij hoeveel personen voelt u zich op uw gemak, zodat u kunt praten over uw privéleven?	6.33	1.48
Diversiteit	3.165	1.75

Noot: N is verschillend voor groepen, familie binnen N=123; familie buiten N=148; vrienden N=150; burens N=149; diversiteit N=149. SD = standaard deviatie; getallen afgerond naar twee decimalen.

4.3 Toetsen van de hypothesen

1.1 Personen die sociaal vaardiger zijn, hebben een groter sociaal netwerk.

De regressieanalyse laat geen significante verschillen zien voor het effect van competentie op de grootte van het sociale netwerk van personen (sociale vaardigheden zijn gemeten aan de hand van competentie). De hypothese wordt verworpen. Zie tabel 4.9 voor de exacte cijfers.

1.2 Personen die sociaal vaardiger zijn, hebben een meer divers sociaal netwerk.

De regressieanalyse laat geen significante verschillen zien voor het effect van competentie op de diversiteit van het sociale netwerk van personen. De hypothese wordt verworpen.

1.3 Personen die sociaal vaardiger zijn, hebben een intensiever contact met sociale relaties.

De regressieanalyse laat geen significante verschillen zien voor het effect van competentie op de frequentie van contact met sociale relaties voor familie en vrienden. De hypothese voor deze groepen wordt verworpen. De regressieanalyse laat wel een significant verschil zien voor het effect van competentie op de frequentie van contact met burens. De hypothese wordt hier aangenomen, wel is er sprake van een zwak verband.

1.4 Personen die sociaal vaardiger zijn, hebben een sociaal netwerk met een lagere geografische spreiding.

De regressieanalyse laat geen significante verschillen zien voor het effect van competentie op de mate van geografische afstand tussen sociale relaties en het individu. De hypothese wordt verworpen.

Tabel 4.9: Regressie coëfficiënten van de invloed van competentie op sociaal netwerk en sociale steun

Afhankelijke	Spreiding	Intensiteit	Grootte	Sociale steun	Diversiteit
Voorspeller	B(S.E.)	B(S.E.)	B(S.E.)	B(S.E.)	B(S.E.)
Competentie					0.25 (2.64)
<i>Familie binnen het huishouden</i>	-	-0.77 (1.77)	0.60(0.44)	0.23 (0.32)	
<i>Familie buiten het huishouden</i>	0.10 (0.43)	0.86 (0.49)	-0.232(0.41)	0.01 (0.27)	
<i>Vrienden</i>	-0.02 (0.54)	0.73 (0.50)	-0.35(0.33)	0.17 (0.26)	
<i>Buren</i>	-	0.27 (4.91)*	-0.12 (0.50)	0.70 (0.38)	

Noot: b* = regressie coëfficiënt; S.E. = standaardfout; N=123 voor familie binnen huishouden, N=148 voor familie buiten huishouden, N=149 voor vrienden, N=150 voor burens, *= $p < .05$.

2.1 Mannen hebben een groter sociaal netwerk dan vrouwen

Geslacht heeft geen significante invloed op de grootte van het sociale netwerk van personen. Voor familie binnen het huishouden geldt $F(1, 62) = 1.04$, $p = .313$, voor familie buiten het huishouden geldt $F(1, 123) = 0.311$, $p = .578$, voor vrienden geldt $F(1, 115) = 0.672$, $p = .414$ en voor burens geldt $F(1, 105) = 0.004$, $p = .947$. De hypothese wordt voor alle groepen verworpen. Voor de tabel met alle demografische variabelen, zie bijlage 1, tabel 1.

2.2 Hoog opgeleide individuen (HBO of hoger) hebben een groter sociaal netwerk.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van het opleidingsniveau op de grootte van het sociale netwerk van personen. Voor familie binnen het huishouden geldt $F(3, 60) = 1.604$, $p = .198$, voor familie buiten het huishouden geldt $F(3, 121) = 2.576$, $p = .057$, voor vrienden geldt $F(3, 115) = 1.093$, $p = .355$ en voor burens geldt $F(3, 103) = 2.146$, $p = .099$. De hypothese wordt voor alle groepen verworpen.

2.3 Individuen met een hoger inkomen hebben een groter sociaal netwerk.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van inkomen op de grootte van het sociale netwerk van personen. Voor familie binnen het huishouden geldt $F(2, 61) = 1.348$, $p = .268$, voor familie buiten het huishouden geldt $F(2, 122) = 3.624$, $p = .030$, voor vrienden geldt $F(2, 114) = 3.682$, $p = .280$ en voor burens geldt $F(2, 104) = 0.982$, $p = .378$. De hypothese wordt voor alle groepen verworpen.

2.4 Individuen tussen de 40 en 50 jaar oud hebben een groter sociaal netwerk dan individuen van andere leeftijden.

De voorgestelde leeftijdsindeling bleek niet haalbaar door een te kleine steekproef. Er is een categorisatie gemaakt met drie groepen: jonger dan 30 jaar, tussen 30 en 60 jaar, ouder dan 60 jaar. De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van leeftijd op de grootte van het sociale netwerk van personen. Dit geldt voor de hoeveelheid familieleden die men buiten het huishouden ziet, er is een matig verband en voor vrienden is er een zwak verband. Voor familie binnen het huishouden geldt $F(2, 61) = 2.538$, $p = .087$, voor familie buiten het huishouden geldt $F(2, 112) = 6.054$, $p = .003$, voor vrienden geldt $F(2, 114) = 3.586$, $p = .031$ en voor burens geldt $F(2, 104) = 2.694$, $p = .072$. De hypothese wordt bevestigd voor familie buiten het huishouden en vrienden. Personen

jonger dan 60 jaar hebben meer contact met familieleden buiten hun huishouden en vrienden dan personen ouder dan 60 jaar.

2.5 Mannen hebben een meer divers sociaal netwerk dan vrouwen.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van geslacht op de diversiteit van het sociale netwerk van personen ($b = 0.07$, $p = .713$). De hypothese wordt verworpen.

2.6 Individuen met een hoger inkomen hebben een meer divers sociaal netwerk.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van inkomen op de diversiteit van het sociale netwerk van personen ($b = -0.20$, $p = .295$). De hypothese wordt verworpen.

2.7 Mannen hebben meer intense relaties in hun sociale netwerk dan vrouwen.

De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van geslacht op de intensiteit van het contact met sociale relaties. Mannen hebben vaker dan vrouwen contact met het familielid buiten het huishouden dat zij het vaakst spreken, $F(1, 123) = 0.311$, $p = .578$. De hypothese wordt hiermee bevestigd voor familieleden buiten het huishouden. Er is sprake van een matig verband ($p < .01$). Voor familie binnen het huishouden geldt $F(1, 62) = 0.001$, $p = .970$. Voor vrienden geldt $F(1, 115) = 0.681$, $p = .411$ en voor burens geldt $F(1, 105) = 0.003$, $p = .960$. Hiervoor wordt de hypothese verworpen.

2.8 Ouderen (60+) hebben een kleinere geografische spreiding dan jongere mensen (60-) in hun sociaal netwerk.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van leeftijd op de geografische spreiding van sociale relaties in het sociale netwerk van personen. Voor familie buiten het huishouden geldt $F(2, 104) = 1.070$, $p = .346$, voor vrienden geldt $F(2, 104) = 0.433$, $p = .650$. De hypothese wordt verworpen.

2.9 Individuen met een relatief hoog inkomen hebben een grotere geografische spreiding in hun sociale netwerk dan individuen met een relatief laag inkomen.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van inkomen op de geografische spreiding van sociale relaties in het sociale netwerk van personen. Voor familie buiten het huishouden geldt $F(2, 148) = 0.614$, $p = .542$, voor vrienden geldt $F(2, 148) = 1.421$, $p = .245$. De hypothese wordt verworpen.

3.a Gehuwde personen ervaren meer sociale steun dan ongehuwde of alleenstaande personen.

De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van burgerlijke staat op de ervaren sociale steun van familieleden binnen het huishouden ($b = 1.520$, $p < .001$), hier is sprake van een sterk verband. Er is een significant effect van de burgerlijke staat op de ervaren sociale steun van vrienden ($b = 0.40$, $p = .049$), hier is het verband zwak. Men ervaart meer sociale steun van familieleden binnen het huishouden en vrienden, wanneer men niet samenwoont met een partner. Er is geen significant effect van de burgerlijke staat op de ervaren sociale steun van familie buiten het huishouden ($b = 0.40$, $p = .063$) en van burens ($b = 0.34$, $p = .132$). Hiervoor wordt de hypothese verworpen.

3.b Mannen ervaren meer sociale steun dan vrouwen.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van geslacht op de ervaren sociale steun van familie binnen het huishouden ($b = -0.32$, $p = .199$), familie buiten het huishouden ($b = 0.19$, $p = .199$), voor vrienden ($b = -0.053$, $p = .778$) en voor burens ($b = -0.04$, $p = .830$). De hypothese wordt verworpen.

3.c Individuen tussen de 40 en 50 jaar oud ervaren meer sociale steun dan individuen van een andere leeftijd.

De voorgestelde leeftijdsindeling bleek niet haalbaar door een te kleine steekproef. Er is een categorisatie gemaakt met drie groepen: jonger dan 30 jaar, tussen 30 en 60 jaar, ouder dan 60 jaar. De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van leeftijd op de ervaren sociale steun van familieleden binnen het huishouden ($b = -.039, p < .001$), familieleden buiten het huishouden ($b = -0.36, p = .002$) en vrienden ($b = -0.55, p < .001$). De ervaren sociale steun is lager voor mensen van 60 jaar of ouder. Er is geen significant verschil voor het effect van leeftijd op de ervaren sociale steun van burens ($b = -0.04, p = .754$). De hypothese wordt bevestigd voor familieleden binnen het huishouden, buiten het huishouden en vrienden. Er is sprake van een matig tot sterk verband.

3.1 Een groter sociaal netwerk leidt tot meer ervaren sociale steun.

De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van de grootte van het sociale netwerk van personen op de ervaren sociale steun van familieleden binnen het huishouden ($b = 0.49, p < .001$), buiten het huishouden ($b = 0.65, p < .001$), vrienden ($b = 0.642, p < .001$) en burens ($b = 0.41, p < .001$). De hypothese wordt bevestigd, er is sprake van een sterk verband.

3.2 Een meer divers sociaal netwerk leidt tot meer ervaren sociale steun.

De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van de diversiteit van het sociale netwerk van personen op de ervaren sociale steun van familieleden buiten het huishouden ($b = 0.22, p = .011$) en burens ($b = 0.23, p = .023$). Er is geen significant verschil voor het effect van diversiteit op de ervaren sociale steun van familieleden binnen het huishouden ($b = 0.07, p = .341$) en vrienden ($b = 0.10, p = .179$). De hypothese wordt bevestigd voor familieleden buiten het huishouden en burens. Er is sprake van een zwak verband.

3.3 Een intensiever contact met sociale relaties leidt tot meer ervaren sociale steun.

De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van de frequentie van contact op de ervaren sociale steun van familie buiten het huishouden ($b = 0.45, p < .001$), vrienden ($b = 0.29, p = .001$) en burens ($b = 0.70, p < .001$). Er is sprake van een matig tot sterk verband. Er is geen significant verschil voor het effect van de frequentie van contact op de ervaren sociale steun van familie binnen het huishouden ($b = -0.38, p = .482$). De hypothese wordt bevestigd voor familie buiten het huishouden, vrienden en burens.

3.4 Een sociaal netwerk met een lage geografische spreiding leidt tot meer ervaren sociale steun.

De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van de geografische spreiding van sociale relaties op de ervaren sociale steun van familie buiten het huishouden ($b = 0.24, p = .001$) en vrienden ($b = 0.17, p = .021$). Hoe meer relaties men beschouwd als lange afstand, hoe meer sociale steun men ervaart. De hypothese wordt verworpen. Er is wel sprake van een matig tot zwak verband.

3.5 Personen die sociaal vaardiger zijn, ervaren meer sociale steun.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van competentie op de ervaren sociale steun van familieleden binnen het huishouden ($b = 0.26, p = .375$), familie buiten het huishouden ($b = -0.15, p = .533$), vrienden ($b = 0.14, p = .597$) en burens ($b = 0.47, p = .109$). De hypothese wordt verworpen.

4. Een grotere mate van ervaren sociale steun leidt tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn.

De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van ervaren sociale steun van burens op veerkracht ($p < .05$), het verband is zwak. Op veerkracht is er geen significant verschil voor het effect van ervaren sociale steun van familie binnen en buiten het huishouden en vrienden ($p > .05$). Zie tabel 4.10. Op coping is er een significant verschil voor het effect van ervaren sociale steun van familieleden binnen het huishouden ($p < .05$), buiten het huishouden ($p < .01$) en vrienden ($p < .001$). Het effect van familie binnen het huishouden is zwak, het effect van familie buiten het huishouden matig en het effect van vrienden sterk. Voor zowel coping als veerkracht wordt voor geen van de groepen een significant effect gezien. Voor de combinatie van coping en veerkracht wordt de hypothese verworpen.

Tabel 4.10: regressie coëfficiënten ervaren sociale steun als voorspeller op intrinsieke motivatie, veerkracht en coping.

Variabele Voorspeller	Intrinsieke motivatie B(S.E.)	Veerkracht B(S.E.)	Coping B(S.E.)
Ervaren sociale steun (factor)			
Familie binnen	0.029 (0.048)	-0.040 (0.091)	0.133 (0.073)
Familie buiten	0.067 (0.042)	0.085 (0.083)	0.205 (0.066)**
Vrienden	0.033 (0.040)	0.081 (0.077)	0.216 (0.061)***
Buren	-0.010 (0.046)	0.218 (0.087)*	0.112 (0.066)

Noot: B = ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt, SE= geschatte fout, *= $p < .05$; **= $p < .01$; ***= $p < .001$.

5. Een grotere mate van ervaren sociale steun leidt tot de motivatie om zelfredzaam te willen zijn.

De regressieanalyse laat geen significant verschil zien voor het effect van de ervaren sociale steun van familie binnen het huishouden, buiten het huishouden, vrienden en burens op intrinsieke motivatie ($p > .05$). De hypothese wordt verworpen. Zie tabel 4.10.

6. De motivatie om zelfredzaam te willen zijn leidt tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn.

De regressieanalyse laat een significant verschil zien voor het effect van intrinsieke motivatie op coping ($b = 0.58$, $p < .001$). Er is hier sprake van een sterk effect. Er is geen significant verschil voor het effect van intrinsieke motivatie op veerkracht ($b = 0.12$, $p > .05$). De hypothese wordt dus bevestigd voor coping en verworpen voor veerkracht.

4.4 Toetsen van het model

De regressieanalyse voor het gehele model laat een significant verschil zien voor het effect van competentie, de ervaren sociale steun van familie buiten het huishouden en vrienden op coping ($p < .01$). De regressieanalyse laat ook een significant verschil zien voor het effect van competentie en de ervaren sociale steun van burens op veerkracht ($p < .01$). De regressieanalyse laat tevens een significant verschil zien voor het effect van competentie op intrinsieke motivatie ($p < .01$) en coping ($p < .01$). Zie tabel 4.11.

Tabel 4.11: regressiecoëfficiënten voor hele model, per groep.

Variabele	Intrinsieke motivatie	Veerkracht	Coping
Voorspeller	B(S.E.)	B(0S.E.)	B(S.E.)
Ervaren sociale steun van familie binnen het huishouden	0.01 (0.05)	-0.06(0.09)	0.11(0.07)
Competentie	0.33(0.11)**	0.65(0.25)**	0.42(0.17)*
Intrinsieke motivatie		-0.10(0.20)	0.43(0.15)**
Ervaren sociale steun van familie buiten het huishouden	0.07(0.04)	0.10(0.08)	0.19(0.06)**
Competentie	0.33(0.12)**	0.66(0.24)**	0.48(0.16)**
Intrinsieke motivatie		-0.15(0.20)	0.35(0.15)*
Ervaren sociale steun van vrienden	0.03(0.04)	0.07(0.08)	0.35(0.15)*
Competentie	0.33(0.12)**	0.63(0.24)**	0.43(0.16)**
Intrinsieke motivatie		-0.12(0.20)	0.41(0.15)**
Ervaren sociale steun van burens	-0.04(0.05)	0.18(0.09)*	0.09(0.06)
Competentie	0.35(0.12)**	0.56(0.24)**	0.40(0.17)**
Intrinsieke motivatie		-0.06(0.20)	0.47(0.16)**

Noot: B = ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt, SE= geschatte fout, *=p<.05; **=p<.01; ***=p<.001.

Ter controle of het model een goede afspiegeling is van de data, worden een aantal toetsen (CFI, SRMR, RMSEA) uitgevoerd. Hieruit blijkt dat het model geen goede afspiegeling is van de data. Dit leidt tot beperkingen bij de conclusies, omdat er niet naar andere populaties dan de steekproef kan worden gegeneraliseerd.

4.5 Bevestigde verbanden uit de hypothesen

In dit onderzoek zijn een aantal verbanden bevestigd: zo is de burgerlijke staat van respondenten significant van invloed op de ervaren sociale steun van familieleden binnen het huishouden en vrienden; is leeftijd een significante voorspeller voor de ervaren sociale steun van familie binnen en buiten het huishouden en van vrienden; is geslacht van invloed op de intensiteit van contact met familieleden buiten het huishouden; zijn de diversiteit en de grootte van het sociale netwerk van familie buiten het huishouden en burens significante voorspellers voor elkaar; is de grootte van het sociale netwerk een significante voorspeller voor de ervaren sociale steun van alle groepen; is competentie een significante voorspeller voor de intensiteit van contact met burens; is de intensiteit van contact met familie buiten het huishouden, vrienden en burens van invloed op de ervaren sociale steun van deze groepen; is de spreiding van sociale contacten significant van invloed op de ervaren sociale steun van familieleden buiten het huishouden en vrienden; is de ervaren sociale steun van familieleden buiten het huishouden en vrienden van invloed

op de score op coping; is de ervaren sociale steun van buren van invloed op veerkracht; zijn intrinsieke motivatie en coping significante voorspellers voor elkaar; is competentie een significante voorspeller voor de intrinsieke motivatie, veerkracht en coping.

Conclusies

5.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk zal aan de hand van de resultaten van de statistische analyses uit het vorige hoofdstuk, een antwoord gegeven op de hoofdvraag worden gegeven, binnen het theoretisch kader. Ook zal er een korte reflectie op het onderzoek worden gegeven en aanbevelingen voor vervolgonderzoek en voor het beleid van de organisatie voor cliëntondersteuning.

5.2 Antwoorden op de deelvragen

In deze paragraaf worden antwoorden gegeven op de eerder genoemde deelvragen, die tezamen een antwoord geven op de hoofdvraag.

Hebben cliënten die relatief sociaal vaardiger zijn een groter sociaal netwerk (1.1), een meer divers sociaal netwerk (1.2), een intensiever contact met relaties uit hun sociale netwerk (1.3) en een sociaal netwerk met een lagere geografische spreiding (1.4)?

Deze vier vragen kunnen gezamenlijk beantwoord worden. De competentie van individuen heeft geen invloed op de grootte, diversiteit, intensiteit en spreiding van het sociale netwerk. De sociale vaardigheden zijn in dit onderzoek gemeten aan de hand van competentie. Competentie is gemeten aan de hand van het inherente verlangen om effectief te interacteren met de omgeving (Van den Broeck, Vansteenkiste, De Witte, Soenens & Lens, 2010). Competentie kan gezien worden als een breder begrip, waar de sociale vaardigheden van individuen onder geschaard kunnen worden. In dit onderzoek is niet expliciet naar de sociale vaardigheden van personen gevraagd, waardoor veronderstelde verbanden mogelijk niet gevonden zijn.

2. Leidt een groter sociaal netwerk tot meer ervaren sociale steun bij cliënten?

Er is een verband tussen de grootte van het sociale netwerk en de ervaren steun van familieleden buiten het huishouden, vrienden en burens. Contact met personen uit deze groepen is belangrijk voor het ervaren van sociale steun. Veel cliënten in dit onderzoek wonen alleen, dit kan verklaren waarom er geen verband is gevonden voor de grootte van het sociale netwerk binnen het huishouden en de ervaren steun hiervan.

3. Leidt intensiever contact met sociale relaties tot meer ervaren sociale steun bij cliënten?

Er lijkt een verband tussen de intensiteit van het contact met familie buiten het huishouden, vrienden en burens en de sociale steun die personen ervaren van deze groepen. Dit is in overeenstemming met de eerder beschreven literatuur, waarin gesuggereerd wordt dat een intensiever contact tot meer sociale steun leidt (Reagans & McEvily, 2003). Dit verband is niet gevonden voor de intensiteit van het contact met familieleden binnen het huishouden en de ervaren sociale steun van deze groep. Familieleden binnen het huishouden zien of spreken personen vrijwel dagelijks. Er zijn nauwelijks verschillen in de intensiteit van relaties met deze groep, waardoor deze de ervaren sociale steun ook niet kan verklaren.

4. *Leidt een sociaal netwerk met meer relaties van verschillende etnische of culturele achtergronden of verschillend werk tot meer ervaren sociale steun bij cliënten?*

Er lijkt een verband voor de diversiteit van het sociale netwerk van cliënten en de steun die zij ervaren van familie buiten het huishouden en burens. Hiervoor geldt hoe meer mensen met een andere etnisch-culturele, religieuze achtergrond of (ander soort) werk er tot het sociale netwerk gerekend worden, hoe meer sociale steun men ervaart. Dit verband kan mede verklaard worden door de grootte van het sociale netwerk van personen. Er wordt gesuggereerd dat een groter sociaal netwerk tevens meer diverse contacten bevat (Wolfe Morrison, 1995). In dit geval zou de grootte van het sociale netwerk een grotere verklarende factor in de relatie tussen diversiteit en ervaren steun dan de diversiteit zelf kunnen zijn.

5. *Leidt een sociaal netwerk met een relatief lagere geografische spreiding tot meer ervaren sociale steun bij cliënten?*

Er lijkt een verband tussen het aantal familieleden buiten het huishouden en vrienden, wat men beschouwt als lange-afstandsrelatie en de ervaren sociale steun van deze groepen. Er geldt echter hoe meer relaties men beschouwt als lange-afstandsrelatie, hoe meer sociale steun men ervaart. Dit is tegenstrijdig met de eerder beschreven literatuur, waarin gesuggereerd wordt dat een kleine geografische afstand tot meer intense relaties leidt (Lawton, Silverstein & Bengtson, 1994; Katungi, Edmeades & Smale, 2008; McPherson, Smith-Lovin & Cook, 2008) en daarmee tot meer ervaren sociale steun (Walen & Lachman, 2000). Het verband in dit onderzoek suggereert dat het voor cliënten minder belangrijk is dat personen uit hun sociale netwerk dichtbij wonen. Wellicht is het belangrijker dat cliënten contact hebben met personen uit hun sociale netwerk, of deze ver weg wonen of niet. Dit contact kan resulteren in meer ervaren sociale steun.

6. *Leidt meer ervaren sociale steun tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn van cliënten?*

De inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn bestaat uit twee componenten, veerkracht en coping. Het lijkt dat de ervaren sociale steun van familieleden binnen en buiten het huishouden en vrienden van invloed is op het probleemoplossend vermogen (coping) van cliënten. Dit zou overeen komen met eerder onderzoek over sociale steun en het probleemoplossend vermogen van personen, waarin wordt gesteld dat de sociale steun een bron is van effectieve coping. In de literatuur wordt gesuggereerd dat het gevoel hebben dat men op steun kan rekenen van anderen, het probleemoplossend vermogen kan bevorderen (Thoits, 1995; Baumeister & Leary, 1995). De ervaren sociale steun van burens kan van invloed zijn op de veerkrachtigheid van cliënten. De ervaren sociale steun van burens staat niet in verband met het probleemoplossend vermogen van cliënten. Wellicht ervaart men minder steun van burens dan van familie en vrienden. Het lijkt wel dat de ervaren sociale steun van burens de veerkrachtigheid van cliënten beïnvloedt. Er is wel ervaren sociale steun van burens, wellicht in de vorm van meer directe hulp bij kleine, praktische problemen maar dit wordt meestal niet onder veerkracht verstaan. Doordat burens worden ingeschakeld, zijn cliënten niet passief en is er mogelijk sprake van veerkracht.

7. *Leidt meer ervaren sociale steun tot meer motivatie om zelfredzaam te willen zijn?*

Er is geen verband gevonden tussen de ervaren sociale steun van de verschillende groepen en de motivatie om zelfredzaam te willen zijn. Dit is in tegenstelling tot de literatuur (Adler & Kwon, 2002), die het belang van motivatie suggereren om hulp en steun te vragen aan personen uit het sociale netwerk. Het gebrek aan resultaten

kan verklaard worden doordat de intrinsieke motivatie is gemeten aan de hand van de Self Determination Theory. Hierdoor zijn verbanden tussen sociale steun en motivatie niet gevonden.

8. *Leidt meer motivatie om zelfredzaam te willen zijn tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn van cliënten?*

Het lijkt dat een grotere intrinsieke motivatie om zelfredzaam te willen zijn een positief resultaat heeft op het probleemoplossend vermogen, maar niet op de veerkracht van cliënten. Bij een grotere intrinsieke motivatie worden vaker verschillende strategieën toegepast om problemen op te lossen. Cliënten herstellen daarbij echter niet sneller van tegenslagen. Vermoedelijk is er (meer) professionele hulp nodig om te kunnen herstellen van ernstige tegenslagen.

5.3 Antwoord op de hoofdvraag

Nu de antwoorden op de deelvragen bekend zijn, kan het antwoord op de hoofdvraag gegeven worden. De hoofdvragen van dit onderzoek luiden:

I. In hoeverre leiden relatief betere sociale vaardigheden tot (1) meer sociale relaties, (2) een grotere diversiteit van het sociale netwerk, (3) tot intensiever contact met sociale relaties en (4) een lage geografische spreiding van sociale relaties?

II. In hoeverre leiden deze vier componenten van het sociale netwerk tot meer ervaren sociale steun?

III. In hoeverre leidt meer ervaren sociale steun tot een betere inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn, al dan niet via zelfredzaam willen zijn?

De competentie van cliënten van de organisatie voor cliëntondersteuning beïnvloedt het sociale netwerk en de ervaren sociale steun waarschijnlijk niet. Het sociale netwerk kan de ervaren sociale steun (deels) beïnvloeden, welke waarschijnlijk weer van invloed is op de inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn. Dit geldt echter alleen voor het probleemoplossend vermogen en niet voor de mate van veerkracht van cliënten. De intrinsieke motivatie van cliënten is waarschijnlijk van invloed op de mate van veerkracht. Het lijkt dat zowel de ervaren sociale steun als de motivatie om zelf problemen op te willen lossen van belang zijn voor de inschatting van het zelfredzaam kunnen zijn. Deze conclusie is niet voor de verschillende groepen gelijk: zo geldt dat de ervaren sociale steun van familie buiten het huishouden en vrienden een grotere rol speelt in het oplossen van problemen dan de ervaren steun van burens en familie binnen het huishouden.

5.4 Reflectie

Er is een gevarieerde populatie met sterk uiteenlopende problemen, leeftijd, opleidingsniveau, etc. onderzocht. Daardoor is het trekken van conclusies over de gehele groep lastig en is het analyseren en interpreteren lastiger. Niet altijd alle analyses waren mogelijk omdat het complexe theoretische model met een te beperkt aantal respondenten is getoetst. Hierdoor kunnen de standaard fouten van de geschatte parameters van het model onnauwkeurig zijn.

Door de gevarieerde populatie is het moeilijk om een representatieve steekproef te doen, is de data niet normaal verdeeld en wordt niet altijd voldaan aan de voorwaarden voor het toetsen van modellen. Ten gevolge

daarvan moet voorzichtigheid getracht worden met het trekken van te uitgesproken conclusies. Bij sterke significante verbanden mogen deze conclusies wel getrokken worden.

5.5 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Dit onderzoek is de nulmeting voor een longitudinaal onderzoek naar de zelfredzaamheid van cliënten van de organisatie voor cliëntondersteuning. Bij de volgende meting dienen een aantal verbeteringen in de vragenlijst te worden aangebracht. De vragenlijst vonden cliënten vaak erg lang en vervelend, veelvuldig worden vragen voor de verschillende groepen herhaald. Normerende stellingen riepen negatieve reacties op bij de respondenten. Ook was het lastig om voldoende respondenten te werven, doordat cliënten moeilijk of niet bereikbaar waren. Wellicht kan in het vervolg onderzoek een andere strategie toegepast worden, waarbij alle maatschappelijk hulpverleners van de organisatie voor cliëntondersteuning op de hoogte zijn van het onderzoek en cliënten kunnen stimuleren om er aan mee te doen. Nu wilden een aantal cliënten niet meewerken uit achterdocht en/of omdat hun maatschappelijk hulpverlener niet goed op de hoogte was.

5.6 Aanbevelingen voor het beleid van de organisatie voor cliëntondersteuning

Het doel van dit onderzoek was om de zelfredzaamheid van cliënten van de organisatie voor cliëntondersteuning te meten en de invloed van sociaal kapitaal daarop. In dit onderzoek is duidelijk geworden dat ervaren sociale steun een rol kan spelen in het probleemoplossend vermogen van cliënten. De uitbreiding van het sociale netwerk van cliënten lijkt dan ook een goede strategie om het probleemoplossend vermogen en daarmee de zelfredzaamheid van cliënten te vergroten. Met name ook voor ouderen die een kleiner sociaal netwerk hebben en daardoor minder sociale steun ervaren.

Literatuur

- Adler, P.S., Kwon, S.W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review*, 27(1), 17-40.
- Ansari, S., Munir, K., Gregg, T. (2012). Impact at the 'Bottom of the Pyramid': The Role of Social Capital in Capability Development and Community Empowerment. *Journal of Management Studies*, 49(4), 813-842. DOI: 10.1111/j.1467-6486.2012.01042.x
- Antonucci, T. C., Fuhrer, R., Jackson, J. S. (1990). Social support and reciprocity: a cross-ethnic and cross-national perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(?), 519-530.
- Baron, R. A., Markman, G.D. (2000). Beyond social capital: How social skills can enhance entrepreneurs' success. *Academy of Management Executive*, 14(1), 106-116.
- Baron, R.A., Markman, G. D. (2003). Beyond social capital: the role of entrepreneurs' social competence in their financial success. *Journal of Business Venturing* 18(1), 41-60.
- Baumeister, R. F., Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgements of taste*. London, UK: Routledge.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Pp 241-258 in *Handbook of theory and research for the sociology of education*, edited by John G. Richardson. Westport, CT: Greenwood Press.
- Broeck, van den, A., Vansteenkiste, M., Witte, de, H., Soenens, B., Lens, W. (2010). Capturing autonomy, competence, and relatedness at work: Construction and initial validation of the work-related basic need satisfaction scale. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 83, 981-1002.
- Byrne, B. M. (2012). *Structural equation modeling with Mplus: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge.
- Campbell, K. E., Marsden, P. V., Hurlbert, J. S. (1986). Social resources and socioeconomic status. *Social networks*, 8, 97-117.
- Carpiano, R. M. (2006). Toward a neighbourhood resource-based theory of social capital for health: Can Bourdieu and sociology help? *Social Science & Medicine* 62, 165-175.
- Carpiano, R. M. (2007). Neighbourhood social capital and adult health: An empirical test of a Bourdieu-based model. *Health & Place* 13, 639-655.
- Carver, C. S. (1997). You want to measure coping but your protocol's too long: consider the brief cope. *International journal of behaviour medicine*, 4(1), 92-101.
- Cassim, F. (2013). Hands on, hearts on, minds on: design thinking within an education context. *International journal of art & design education*, 32(2), 190-202.
- Cavell, T. A. (1990). Social adjustment, social performance and social skills: A tri-component model of social competence. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19(2), 111-122.

- CBS (2013). Enquête Beroepsbevolking (EBB). *Centraal Bureau voor de Statistiek*. Retrieved on 15-04-2014 from www.cbs.nl.
- CBS (2013). Inkomensgroepen; particuliere huishoudens naar diverse kenmerken. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. Retrieved on 22-04-2014 from www.statline.cbs.nl.
- Dainton, M., Aylor, B. (2002). Patterns of communication channel use in the maintenance of long-distance relationships. *Communication Research Reports*, 19(2), 118-129, DOI: 10.1080/08824090209384839.
- Dellmann-Jenkins, M., Florjancic, L., Blue Swadener, E. (1993). Sex roles and cultural diversity in recent award winning picture books for young children. *Journal of Research in Childhood Education*, 7(2), 74-82.
- Earvolino-Ramirez, M. (2007). Resilience: A concept analysis. *Nursing forum*, 42(2), 73-82.
- Edmondson, R. (2003). Social capital: a strategy for enhancing health? *Social Science & Medicine*, 57, 1723-1733.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage Publications.
- Fulkerson, G. M., Thompson, G. H. (2008). The evolution of a contested concept: a meta-analysis of social capital definition and trends (1988-2006). *Sociological Inquiry* 78(4), 536-557.
- Gemeente van een middelgrote stad (2011). Beleidsvisie prestatieveld 6: wet maatschappelijke ondersteuning. Sociale zaken en werkgelegenheid, beleid en juridische zaken.
- Gleaser, E. L., Laibson, D., Sacerdote, B. (2002). An economic approach to social capital. *The Economic Journal*, 112(483), 437-458.
- Gravetter, F. J., Wallnau, L. B. (2009). *Statistics for the behavioral sciences*. Belmont: Wadsworth Cengage Learning.
- Guay, F. (2000). On the assessment of situational intrinsic and extrinsic motivation: The situational motivation scale (SIMS). *Motivation and emotion*, 24(3), 175-213.
- Katungi, E., Edmeades, S., Smale, M. (2008). Gender, social capital and information exchange in rural Uganda. *Journal of International Development*, 20(1), 35-52.
- Lawton, L., Silverstein, M., Bengtson, V. (1994). Affection, social contact, and geographic distance between adult children and their parents. *Journal of Marriage and Family*, 56(1), 57-68.
- Lee, C., Lee, K., Pennings, J. M. (2001). Internal capabilities, external networks, and performance: A study on technology-based ventures. *Strategic Management Journal*, 22(6), 615-640.
- Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections* 22(1), 28-51.
- Lin, N. (2001) in Lin, N., Cook, K., Burt, R. S. (2001). Social capital: theory and research. London: A Division of Transaction Publishers.
- Lubben, J. E. (1988). Assessing social networks among elderly populations. *Family Community Health*, 11(3), 42-52.
- Lubben, J., Blozik, E., Gillmann, G., Iliffe, S., Renteln Kruse, W. von, Beck, J. C., Stuck, A. E. (2006). Performance of an abbreviated version of the Lubben Social Network Scale among three European community-dwelling older adult populations. *The Gerontologist*, 46(4), 503-513.
- Marsden, P. V. (2001) in Lin, N., Cook, K., Burt, R. S. (2001). Social capital: theory and research. London: A Division of Transaction Publishers.

- McPherson, M., Smith-Lovin, L., Cook, J. M. (2001). Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology*, 27(?), 415-444.
- Portes, A. (1998). Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annual Review Sociology* 24, 1-25.
- Reagans, R., McEvily, B. (2003). Network structure and knowledge transfer: the effects of cohesion and range. *Administrative Science Quarterly*, 48(2), 240-267.
- Regenmortel, T. van (2002). *Empowerment en maatzorg: Een krachtgerichte psychologische kijk op armoede*, Leuven: Acco
- Rijksoverheid (2014). Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Retrieved from www.rijsoverheid.nl on 15-03-2014.
- Rossi, P. H., Lipsey, M. W., Freeman, H. E. (2003). *Evaluation: A systematic approach*. Sage publications: Thousand Oaks.
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M., Siara, B. (2008). Social networks, social support and social capital: the experiences of recent polish migrants in London. *Sociology* 42(4), 672-690.
- Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P. & Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavior Medicine*, 15(3), 194-200.
- Spence, S. H., Donovan, C., Brechman-Toussaint, M. (1999). Social skills, social outcomes, and cognitive features of childhood social phobia. *Journal of Abnormal Psychology* 108(2), 211-221.
- Stephens, C. (2008). Social capital in its place: Using social theory to understand social capital and inequalities in health. *Social Science & Medicine* 66, 1174-1184.
- Thoits, P. A. (1995). Stress, coping and social support processes: where are we? What next? *Journal of Health and Social Behavior*, 35(1), 53-79.
- Thomas, G., Fletcher, G. J. O., Lange, C. (1997). On-line empathic accuracy in marital interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(4), 839-850. DOI: 10.1037/0022-3514.72.4.839.
- Organisatie voor cliëntondersteuning (2014). Organisatie voor cliëntondersteuning, sociaal werk in de buurt. Retrieved from website [welzijnsorganisatie](http://welzijnsorganisatie.nl) on 15-02-2014.
- Walen, H. R., Lachman, M. E. (2000). Social support and strain from partner, family, and friends: costs and benefits for men and women in adulthood. *Journal of Social & Personal Relationships*, 17(1), 5-30.
- Waters, E., Sroufe, L. A. (1983). Social competence as a developmental construct. *Developmental Review* 3(1), 79-97.
- Wellman, B., Frank, K. (2001). Network capital in a multi-level world: Getting support from personal communities. Forthcoming in *Social Capital: Theory and Research*, edited by Nan Lin, Ron Burt and Karen Cook. Chicago: Aldine De Gruyter, 2001.
- Wolfe Morrison, E. (1995). Newcomers' relationships: The role of social network ties during socialization. *Academy of Management Journal*, 38(3), 673-703.
- Ziersch, A. M. (2005). Health implications of access to social capital: findings from an Australian study. *Social Science & Medicine*, 61, 2119-2131.

Bijlage 1: Tabellen

Tabel 1: Regressie coëfficiënten demografische variabelen als voorspellers voor sociaal netwerk en sociale steun.

Afhankelijke	Diversiteit (factor)	Lange-afstandsrelatie	Frequentie meeste contact	Ervaren sociale steun (factor)
Voorspeller	B(S.E.)	B(S.E.)	B(S.E.)	B(S.E.)
Geslacht				
Familie binnen	-	-	-0.123 (0.080)	-0.317 (0.247)
Familie buiten	-	0.255 (0.309)	0.806 (0.268)**	0.192 (0.195)
Vrienden	-	0.052 (0.281)	0.339 (0.261)	-0.053 (0.187)
Buren	-	-	--0.039 (0.303)	-0.044 (0.203)
Leeftijd				
Familie binnen	-0.360 (0.111)**	-	0.045 (0.098)	-0.386 (0.106)***
Familie buiten	-	-0.289 (0.174)	-0.298 (0.151)*	-0.357 (0.116)**
Vrienden	-	-0.340 (0.160)*	-0.477 (0.152)**	-0.545 (0.116)***
Buren	-	-	0.057 (0.174)	-0.037 (0.120)
Opleiding				
Familie binnen	0.198 (0.129)	-	-	-0.008 (0.157)
Familie buiten	-	0.140 (0.210)	-	0.314 (0.144)*
Vrienden	-	-0.112 (0.198)	-	0.300 (0.135)*
Buren	-	-	-	-0.066 (0.151)
Inkomen				
Familie binnen	-0.101 (0.187)	-	-	0.352 (0.223)
Familie buiten	-	-0.318 (0.302)	-	-0.358 (0.204)
Vrienden	-	-0.375 (0.276)	-	-0.318 (0.192)
Buren	-	-	-	0.045 (0.188)
Burgerlijke staat				
Familie binnen	-	-	-	1.520 (0.249)***
Familie buiten	-	-	-	0.402 (0.216)
Vrienden	-	-	-	0.400 (0.203)*
Buren	-	-	-	0.337 (0.224)

Noot: B = regressie coëfficiënt, SE= geschatte fout, *=p<.05; **=p<.01; ***=p<.001.

Tabel 2: Regressie coëfficiënten sociaal netwerk als voorspeller voor ervaren sociale steun.

Variabele	Ervaren sociale steun (factor) B(S.E.)
Diversiteit (factor)	
Familie binnen	0.138 0.070 (0.073)
Familie buiten	0.250 0.221 (0.087)*
Vrienden	0.147 0.100 (0.074)
Buren	0.284 0.228 (0.100)*
Lange-afstandsrelatie	
Familie buiten	0.289 0.238 (0.070)**
Vrienden	0.221 0.172 (0.075)*
Frequentie meeste contact	
Familie binnen	-0.120 -0.380 (0.540)
Familie buiten	0.476 0.449 (0.085)***
Vrienden	0.344 0.286 (0.085)**
Buren	0.705 0.690 (0.136)***

Note: B = regressie coëfficiënt, SE= geschatte fout, *=p<.05; **=p<.01; ***=p<.001.

Tabel 3: Regressie coëfficiënten ervaren sociale steun als voorspeller op intrinsieke motivatie, veerkracht en coping.

Variabele Voorspeller	Intrinsieke motivatie (factor) B(S.E.)	Veerkracht (factor) B(S.E.)	Coping (factor) B(S.E.)
Ervaren sociale steun (factor)			
Familie binnen	0.072 0.024 (0.041)	-0.056 -0.027 (0.077)	0.183 0.126 (0.062)*
Familie buiten	0.164 0.057 (0.037)	0.101 0.073 (0.072)	0.267 0.174 (0.062)**
Vrienden	0.082 0.022 (0.026)	0.099 0.053 (0.051)	0.311 0.142 (0.040)***
Buren	0.281 0.005 (0.050)	0.281 0.233 (0.105)*	0.185 0.126 (0.077)

Note: B = regressiecoëfficiënt, SE= geschatte fout, *=p<.05; **=p<.01; ***=p<.001.

Bijlage 2: Vragenlijst

Universiteit Utrecht

Een onderzoek naar

Welzijnscliënten en zelfredzaamheid

Universiteit Utrecht / U-Centraal
Mei 2014

© Universiteit Utrecht

Respondentnummer:	
Initialen interviewer + nummer respondent van de interviewer.	
Interviewer:	
Voornaam en achternaam.	
Datum interview:	
Locatie interview:	
Bijvoorbeeld: "huis respondent" of "Wijkcentrum De Meeren".	

Bijzonderheden:

Alleen invullen indien er onregelmatigheden zijn opgetreden tijdens het interview, die de betrouwbaarheid hebben beïnvloed.

INHOUD:

Inleiding

DEEL 1: Algemene vragen over uw persoonlijke situatie

- 1.1. Persoonskenmerken
- 1.2. Religie
- 1.3. Etniciteit
- 1.4. Huishouden
- 1.5. Problematiek

DEEL 2: Vragen over u als persoon

- 1.1. Algemeen
- 1.2. Competentie
- 1.3. Autonomie

DEEL 3: Vragen over u en uw sociale omgeving

- 3.1. Algemeen
- 3.2. Familie *binnen* uw huishouden
- 3.3. Familie *buiten* uw huishouden
- 3.4. Vrienden
- 3.5. Buren
- 3.6. Religieuze gemeenschap
- 3.7. Etnisch-culturele gemeenschap
- 3.8. Anders, namelijk: ...

DEEL 4: Vragen over uw maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal

DEEL 5: Vragen over uw motivatie

- 5.1. Intrinsieke motivatie
- 5.2. Extrinsieke motivatie

DEEL 6: Vragen over uw zelfredzaamheid

- 6.1. Coping
- 6.2. Veerkracht

Inleiding

1. Bedanken:

Hartelijk dank voor uw medewerking aan dit onderzoek.

2. Uitleg onderzoek:

Ik zal nu eerst uitleggen waarom we dit onderzoek doen en wat we willen weten:

- De regering en de gemeente Utrecht willen dat cliënten van U-Centraal meer zelf gaan doen, in plaats van dat de maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal allerlei dingen voor de cliënt doet.
- Meer zelf doen betekent:
  - o Cliënten doen zelf meer.
  - o Maar ook: ze moeten eerder vragen aan familie, vrienden, etc. om hen te helpen.
- Maar we weten niet wat de cliënten daar zelf van vinden:
  - o Willen zij wel meer zelf doen?
  - o En kunnen zij en hun familie, vrienden etc. dat wel?
- Daar proberen we met dit onderzoek achter te komen.

3. Voorwaarden van het onderzoek:

- De antwoorden die u vandaag aan mij geeft blijven onder ons en zijn geheim:
  - o Wij vertellen hierover dus niets aan U-Centraal of aan uw maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal.
  - o Ik vul straks uw antwoorden in op dit formulier, maar daar staat uw naam niet op: niemand komt dus later te weten wie die antwoorden heeft gegeven.
- Als u halverwege het onderzoek toch besluit dat u niet wilt meedoen met dit onderzoek, dan kan dat altijd:
  - o Ik stop dan direct met vragen stellen.
  - o U komt niet in de problemen.

4. Terugrapportage:

De resultaten van dit onderzoek – dat wil zeggen van de interviews met 250 cliënten – presenteren wij over ongeveer zes weken aan de Cliëntenraad van U-Centraal:

- Als u dus meer wilt weten over de resultaten van dit onderzoek kunt u in juli contact opnemen met de cliëntenraad.

5. Wat gaan we doen:

- Ik leg u straks telkens een vraag voor.
- U geeft antwoord op die vraag.
- Daarna vul ik uw antwoord in op dit formulier.
- Soms vraag ik of u het eens bent met een stelling:
  - o Bijvoorbeeld: "Ik vind het belangrijk dat familieleden voor elkaar zorgen".
  - o Ik vraag u dan aan te geven op dit papier (*laatste afgescheurde pagina van het formulier laten zien aan de respondent*) hoe erg u het met deze stelling eens bent.

6. Informed consent:

Wilt u – na alles dat ik u zojuist heb verteld – nog steeds meedoen met dit onderzoek?

Indien ja: dan gaan we nu beginnen.

DEEL 1:
Algemene vragen over uw persoonlijke situatie

1.1. Persoonskenmerken

Vraag 1: Leeftijd _____

Geboortejaar (in 4 cijfers)

Indien de respondent de leeftijd niet bekend wil maken de volgende categorisatie proberen (één aankruisen):

19 of jonger	
20-29	
30-39	
40-49	
50-59	
60-69	
70 of ouder	

Vraag 2: Sekse (aankruisen):

Man	
Vrouw	

Vraag 3: Burgerlijke staat (één aankruisen):

<u>Ongehuwd</u> (nooit gehuwd en nooit geregistreerd partner geweest)	
<u>Gehuwd</u> (wettig gehuwd + geregistreerd partnerschap)	
<u>Verweduwd</u> (verweduwd na wettig huwelijk + verweduwd na partnerschap)	
<u>Gescheiden</u> (gescheiden na wettig huwelijk + gescheiden na partnerschap)	
<u>Samenwonend</u>	
<u>Partner, niet samenwonend</u>	

Vraag 4: Opleiding

Instructie voor interviewer

Indien antwoord "Anders, namelijk ..." is, zo veel mogelijk doorvragen naar type opleiding en aantekeningen maken, zodat dit later gecategoriseerd kan worden.

Wat is uw hoogst genoten opleiding? / Waarin heeft u een diploma behaald? (één aankruisen)

basisonderwijs (of minder)	
lbo	
vmbo	
mavo	
havo	
vwo	
mbo	
hbo	
wetenschappelijk onderwijs	
Anders, namelijk ...	

Vraag 5a-c: Beroep

Vraag 5a

Wat is momenteel uw beroep? (één aankruisen)

Ik ben ...

werknemer met één baan	
werknemer met meerdere banen	
zelfstandig ondernemer	
noch werknemer, noch zelfstandig ondernemer	

Vraag 5b

Indien werknemer: heeft u daarnaast nog een andere bron van inkomen?

Nee	
Ja, uit een eigen onderneming	
Ja, (pre-) pensioen	
Ja, uitkering (anders dan (pre-) pensioen)	

Ja, anders, namelijk ...	
--------------------------	--

Vraag 5c

Indien werknemer: wat is de aard van uw dienstverband

Werknemer met vast dienstverband (onbepaalde tijd)	
Werknemer met tijdelijk dienstverband, met uitzicht op vast dienstverband	
Werknemer met tijdelijk dienstverband voor bepaalde tijd	
Uitzendkracht	
Oproepkracht / invalkracht	
Werkzaam via WSW (bijv. sociale werkplaats)	
Anders, namelijk ...	

Vraag 6: aantal werkuren

Instructie voor interviewer

Eerst aantal uren vragen. Indien respondent geen antwoord kan geven, de onderstaande categorieën opnoemen.

Indien u werkt: Hoeveel uur per week werkt u? _____

Of (aankruisen):

< 12 uur per week	
12-20 uur per week	
20-25 uur per week	
25-30 uur per week	
30-35 uur per week	
> 35 uur per week	

1.2. Religie

Instructie voor interviewer

Stel deze vragen eerst als een open vragen. Indien respondent niet kan antwoorden: de categorieën voorlezen.

Vraag 7:

Tot welke kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering rekent zichzelf? (*één aankruisen*):

1.	Geen	
2.	Rooms-katholiek	
3.	Nederlands Hervormd	
4.	Gereformeerde kerken	
5.	Protestantse Kerk Nederland	
6.	Islam	
7.	Joods	
8.	Hindoe	
9.	Boeddhist	
10.	Anders, namelijk;....	

Vraag 8:

Hoe vaak gaat u in het algemeen naar de kerk, synagoge, moskee of naar een godsdienstige bijeenkomst. Is dat (*één aankruisen*):

1.	1 keer per week of vaker	
2.	2 tot 3 keer per maand	
3.	1 keer per maand	
4.	minder dan 1 keer per maand	
5.	nooit	

1.3. Etniciteit

Instructie voor interviewer

Stel deze vragen eerst als een open vraag. Indien respondent niet kan antwoorden: de categorieën voorlezen.

Vraag 9:

In welk land bent u geboren? (*één aankruisen*)

Nederland	
Duitsland	
Nederlandse Antillen	
Marokko	
Suriname	
Turkije	
Ander land, namelijk:	

Vraag 10:

Wanneer u niet in Nederland bent geboren
...of hoeveel jaar woont u al in Nederland?

Vraag 11:

Wat is het geboorteland van uw moeder? (*één aankruisen*)

Nederland	
Duitsland	
Nederlandse Antillen	
Marokko	
Suriname	
Turkije	
Ander land, namelijk:	

Vraag 12:

Wat is het geboorteland van uw vader? (*één aankruisen*)

Nederland	
Duitsland	
Nederlandse Antillen	
Marokko	
Suriname	
Turkije	
Ander land, namelijk:	

1.4. Huishouden

Vraag 13:

Hoeveel kinderen heeft u? *(aantal invullen)* _____

Vraag 14:

Kenmerken kinderen: *(aankruisen en invullen)*

		Kind 1	Kind 2	Kind 3	Kind 4	Kind 5	Kind 6
Sexe	<i>man</i>						
	<i>vrouw</i>						
Leeftijd							
Woon- situatie kind	<i>woont bij respondent</i>						
	<i>woont bij (ex-) partner</i>						
	<i>woont zelfstandig</i>						
	<i>anders, namelijk ...</i>						
Kan dit kind u hulp bieden bij uw problemen? <i>(vul in ja / nee)</i>							

Vraag 15:

Heeft u een partner?

Nee	Ja

Vraag 16:

Woont hij/zij in uw woning?

Nee	Ja

Vraag 17:

Kan uw partner uw hulp bieden bij uw problemen?

Nee	Ja

Vraag 18:

Wonen er verder nog personen in uw woning?

Nee	Ja, namelijk ...
	Persoon-1:
	Persoon-2:
	Persoon-3:

Vraag 19:

Kunnen deze personen uw hulp bieden bij uw problemen?

	Nee	Ja
Persoon-1		
Persoon-2		
Persoon-3		

Vraag 20: Inkomen

Indien u alles bij elkaar optelt, wat is dan het maandelijkse netto inkomen van uw totale huishouden (na aftrek van belastingen en sociale verzekeringspremies)

(aankruisen)

geen inkomen	
minder dan €500	
500-1000	
1000-1500	
1500-2000	
2000-2500	
2500-3000	
meer dan 3000	
weet ik niet	
wil ik niet zeggen	
anders, namelijk:	

1.5. Problematiek

Instructie voor interviewer

Vraag 2: Eerst als open vraag stellen, indien dat niet lukt: helpen door onderstaand lijstje voor te lezen aan respondent (*meerdere antwoorden mogelijk*).

Vraag 3: Na beantwoording Vraag 2 de daarbij aangekruiste items aflopen en aankruisen:

- Tijdelijk OF chronisch.
- Situationeel OF algemeen.

Vraag 21:

Wat is de aard van uw problematiek waarvoor u zich bij U-centraal heeft aangemeld? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

Vraag 22:

Wat voor type problematiek is dit? (*aankruisen, meerdere antwoorden mogelijk*)

- Tijdelijke problemen
- Langdurige problemen

	Vraag 2	Vraag 3	
		Tijdelijk	Langdurig
<u>Lichamelijk</u>			
<u>Psychisch</u> (depressie, rouw, angst, slaapproblemen, verslaving)			
<u>Psychosociaal</u> (eenzaamheid, beperkt sociaal netwerk, geen reguliere dagbesteding, beperkte maatschappelijke participatie)			
<u>Relationeel</u> (scheiding, opvoedproblematiek, conflicten met anderen of instanties)			
<u>Sociaalmaterieel</u> (schuldsanering, armoede, administratie)			
<u>Onveiligheid</u> (bedreiging, huiselijk geweld, seksueel geweld)			
<u>Mantelzorglast</u> (het lukt niet te zorgen voor familie/vrienden/kennissen)			
<u>Anders, namelijk...</u>			

DEEL 2: Vragen over u als persoon

2.1. Algemeen

Vraag 23:

Instructie voor interviewer

Leg respondent Schaal 1 ("Bent u het eens met de stelling?") van het afscheurblad voor.

Ik noem straks een aantal persoonlijkheidskenmerken die wel of niet bij u kunnen passen. Geef alstublieft aan in hoeverre u het eens bent met elke uitspraak.

U kunt antwoord geven op een schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens). Het middelste punt van de schaal is het getal 3: neutraal.

Het is de bedoeling dat u de *combinatie* van persoonlijkheidskenmerken in gedachten houdt, ook wanneer het ene kenmerk sterker op u van toepassing is dan het ander.

Ik zie mijzelf als:

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Extravert, enthousiast					
2. Kritisch, koppig					
3. Betrouwbaar, gedisciplineerd					
4. Angstig, snel van streek					
5. Open voor nieuwe ervaringen, eigenwijs					
6. Terughoudend, stilletjes					
7. Sympathiek, warm					
8. Ongeorganiseerd, slordig					
9. Kalm, emotioneel stabiel					
10. Conventioneel, niet creatief					

1.2. Competentie

Vraag 24:

De volgende vragen hebben betrekking op het vertrouwen dat u heeft in uzelf. Geef aan in hoeverre u het met de volgende stellingen eens of oneens bent.

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik heb vaak het gevoel dat ik zelfstandig iets heb bereikt.					
2. Ik heb vaak het gevoel dat ik zelf iets kan oplossen.					
3. Ik ben over het algemeen goed in de dingen die ik doe.					
4. Ik heb het gevoel dat ik zelfs de meest moeilijke opdrachten kan afronden als ik echt mijn best doe.					

1.3. Autonomie

Vraag 25:

De volgende stellingen gaan over de vraag in hoeverre in staat bent om zelfstandig te denken en te handelen, dat wil zeggen: zonder dat andere mensen u vertellen wat u moet denken of moet doen.

Geef aan in hoeverre u het met de volgende stellingen eens of oneens bent:

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik heb vaak het gevoel dat ik mezelf kan zijn.					
2. Ik heb vaak het gevoel dat ik moet doen wat anderen zeggen.					
3. Als ik kon kiezen zou ik veel dingen in mijn leven anders doen.					
4. Veel dingen die ik doe, doe ik, omdat ik die echt zelf wil doen.					
5. Ik voel me vrij om mijn leven in te richten zoals ik dat wil.					
6. Ik heb vaak het gevoel dat ik dingen doe die ik zelf niet echt wil.					

DEEL 3: Vragen over u en uw sociale omgeving

3.1. Algemeen

Instructie voor interviewer

- Vraag 7
- Bij de volgende gemeenschappen ALTIJD de vragen doorlopen:
    - Familie binnen het huishouden
    - Familie buiten het huishouden
    - Vrienden
    - Buren
  - Wanneer de respondent bijvoorbeeld als etnisch culturele groep "Marokkaanse gemeenschap" noemt, in de rest van het interview niet meer spreken van "etnisch culturele groep" maar van "Marokkaanse gemeenschap".
  - Ga vervolgens naar vragen hieronder over betreffende gemeenschap (Deel 3.2, 3.3, etc.).

De volgende vragen hebben betrekking op uw sociale omgeving, dus uw familie, vrienden, burens etc.

Vraag 26:

Maakt u – behalve van familie-, vrienden- en burens-gemeenschappen - verder nog onderdeel uit van een gemeenschap?

Ja	Nee

Vraag 27:

Zo ja, welke (aankruisen, meerdere mogelijkheden)

Religieuze gemeenschap	
Etnisch culturele gemeenschap	
Anders, namelijk:	

Vraag		Aantal
28	Hoeveel mensen in uw sociale netwerk zijn lid van een andere etnisch-culturele groep dan u?	
29	Hoeveel mensen in uw sociale netwerk hebben een andere religieuze achtergrond dan u?	
30	Hoeveel mensen in uw sociale netwerk hebben ander werk dan u, bijvoorbeeld andere sector?	
31	<u>Indien de respondent geen betaalde baan heeft:</u> Hoeveel mensen uit uw sociale netwerk hebben een betaalde baan?	

3.2. Familie binnen uw huishouden

Sociaal netwerk

Vraag 32:

Hoeveel familieleden binnen uw huishouden ziet of spreekt u (in het echt of per telefoon) minimaal een keer per maand? Aantal

Vraag 33:

Instructie voor interviewer

Leg respondent Schaal 2 ("Hoe vaak ziet u bepaalde personen?") van het afscheurblad voor.

Met het familielid binnen uw huishouden waarmee u het meeste contact heeft: hoe vaak ziet of spreekt u die persoon (exclusief leden van het huishouden)?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Vraag 34:	Aantal
Hoeveel familieleden binnen uw huishouden, die u minimaal een keer per maand spreekt, zou u als lange-afstandsrelatie beschouwen?	

Vraag	Sociale steun	Aantal
35	Bij hoeveel familieleden binnen uw huishouden voelt u zich voldoende nabij zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?	
36	Bij hoeveel familieleden binnen uw huishouden voelt u zich op uw gemak, zodat u kunt praten over uw privéleven?	

Vraag 37: Collective efficacy

Denk bij de volgende vraag aan uw familie binnen uw huishouden en de manier waarop deze groep mensen u kan helpen bij het oplossen van de problemen, waarvoor u zich bij U-centraal heeft aangemeld.

Geef alstublieft aan in hoeverre u het helemaal mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, helemaal mee oneens bent met de volgende stellingen.

	1	2	3	4	5
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
1. Mijn familieleden binnen mijn huishouden zijn beter dan andere mensen in staat om elkaar te helpen.					

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
2. Mijn familieleden binnen mijn huishouden zijn minder goed in het helpen van elkaar in vergelijking met andere families.					
3. Mijn familieleden binnen mijn huishouden zijn niet in staat om elkaar te helpen op de manier zoals dat zou moeten.					
4. Mijn familieleden binnen mijn huishouden kunnen erg goed andere mensen helpen.					
5. Sommige familieleden binnen mijn huishouden zijn niet in staat om mij te helpen, omdat ze dat niet kunnen.					
6. De hulp van mijn familieleden binnen mijn huishouden is niet erg goed.					
7. Sommige familieleden binnen mijn huishouden zijn niet goed in het bieden van hulp.					

Vraag 38: Verbondenheid

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik voel me niet erg verbonden met mijn familie binnen mijn huishouden.					
2. Als ik bij familie binnen mijn huishouden ben, heb ik vaak het gevoel dat ik onderdeel uitmaak van een groep.					
3. Met mijn familieleden binnen mijn huishouden kan ik gemakkelijk praten over moeilijke onderwerpen en zaken die echt belangrijk voor me zijn.					
4. Ik voel me vaak alleen wanneer ik met familie binnen mijn huishouden ben.					
5. Sommige familieleden binnen mijn huishouden beschouw ik als goede vrienden van me.					

Vraag 39: Normen

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Men moet altijd op familie kunnen rekenen.					

--	--	--	--	--	--

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
2. Familieleden binnen een huishouden moeten elkaar helpen in goede en slechte tijden.					
3. Als iemand problemen heeft moet de familie binnen een huishouden er zijn om ondersteuning te bieden.					
4. Familieleden binnen een huishouden moeten klaar staan om elkaar te helpen, ook als ze elkaar niet mogen.					

Vraag 40: Cognities

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn welzijn is de verantwoordelijkheid van mijn familie binnen mijn huishouden.					
2. Men moet het advies van een familielid binnen mijn huishouden helemaal volgen.					
3. Een familielid binnen mijn huishouden moet mij vertellen wat ik moet doen.					
4. Als ondeskundige moet ik de beslissingen aan een familielid binnen het huishouden overlaten.					

3.3. Familie buiten uw huishouden

Sociaal netwerk

Vraag 41:

Hoeveel familieleden buiten uw huishouden ziet of spreekt u (in het echt of per telefoon) minimaal een keer per maand?

Aantal

Vraag 42:

Instructie voor interviewer

Leg respondent Schaal 2 ("Hoe vaak ziet u bepaalde personen?") van het afscheurblad voor.

Met het familielid buiten uw huishouden waarmee u het meeste contact heeft: hoe vaak ziet of spreekt u die persoon (exclusief leden van het huishouden)?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Vraag 43:	Aantal
Hoeveel familieleden buiten uw huishouden, die u minimaal een keer per maand spreekt, zou u als lange-afstandsrelatie beschouwen?	

Vraag	Sociale steun	Aantal
44	Bij hoeveel familieleden buiten uw huishouden voelt u zich voldoende nabij zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?	
45	Bij hoeveel familieleden buiten uw huishouden voelt u zich op uw gemak, zodat u kunt praten over uw privéleven?	

Vraag 46: Collective efficacy

Denk bij de volgende vraag aan uw familie buiten uw huishouden en de manier waarop deze groep mensen u kan helpen bij het oplossen van de problemen, waarvoor u zich bij U-centraal heeft aangemeld.

Geef alstublieft aan in hoeverre u het helemaal mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, helemaal mee oneens bent met de volgende stellingen.

	1	2	3	4	5
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens

1. Mijn familieleden buiten mijn huishouden zijn beter dan andere mensen in staat om elkaar te helpen.					
--	--	--	--	--	--

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
2. Mijn familieleden buiten mijn huishouden zijn minder goed in het helpen van elkaar in vergelijking met andere families.					
3. Mijn familieleden buiten mijn huishouden zijn niet in staat om elkaar te helpen op de manier zoals dat zou moeten.					
4. Mijn familieleden buiten mijn huishouden kunnen erg goed andere mensen helpen.					
5. Sommige familieleden buiten mijn huishouden zijn niet in staat om mij te helpen, omdat ze dat niet kunnen.					
6. De hulp van mijn familieleden buiten mijn huishouden is niet erg goed.					
7. Sommige familieleden buiten mijn huishouden zijn niet goed in het bieden van hulp.					

Vraag 47: Verbondenheid

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik voel me niet erg verbonden met mijn familie buiten mijn huishouden.					
2. Als ik bij familie buiten mijn huishouden ben, heb ik vaak het gevoel dat ik onderdeel uitmaak van een groep.					
3. Met mijn familieleden buiten mijn huishouden kan ik gemakkelijk praten over moeilijke onderwerpen en zaken die echt belangrijk voor me zijn.					
4. Ik voel me vaak alleen wanneer ik met familie buiten mijn huishouden ben.					
5. Sommige familieleden buiten mijn huishouden beschouw ik als goede vrienden van me.					

Vraag 48: Normen

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Men moet altijd op familie buiten het huishouden kunnen rekenen.					
2. Familieleden buiten een huishouden moeten elkaar helpen in goede en slechte tijden.					
3. Als iemand problemen heeft moet de familie buiten een huishouden er zijn om ondersteuning te bieden.					
4. Familieleden buiten een huishouden moeten klaar staan om elkaar te helpen, ook als ze elkaar niet mogen.					

Vraag 49: Cognities

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn welzijn is de verantwoordelijkheid van mijn familie buiten mijn huishouden.					
2. Men moet het advies van een familielid buiten mijn huishouden helemaal volgen.					
3. Een familielid buiten mijn huishouden moet mij vertellen wat ik moet doen.					
4. Als ondeskundige moet ik de beslissingen aan een familielid buiten het huishouden overlaten.					

3.4. Vrienden

Sociaal netwerk

Vraag 50:

Hoeveel vrienden ziet of spreekt u minimaal een keer per maand?

Aantal

Vraag 51:

Instructie voor interviewer

Leg respondent Schaal 2 ("Hoe vaak ziet u bepaalde personen?") van het afscheurblad voor.

Met de vriend of vriendin waarmee u het meeste contact heeft: hoe vaak ziet of spreekt u die persoon?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Vraag	Sociale steun	Aantal
52	Bij hoeveel vrienden voelt u zich voldoende nabij zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?	
53	Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak, zodat u kunt praten over uw privéleven?	

Vraag 54	Aantal
Hoeveel vrienden, die u minimaal een keer per maand spreekt, zou u als lange-afstandsrelatie beschouwen?	

Vraag 55: Collective efficacy

Denk bij de volgende vraag aan uw vrienden en de manier waarop deze groep mensen u kan helpen bij het oplossen van de problemen, waarvoor u zich bij U-centraal heeft aangemeld.

Geef alstublieft aan in hoeverre u het helemaal mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, helemaal mee oneens bent met de volgende stellingen.

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn vrienden zijn beter dan andere mensen in staat om elkaar te helpen.					

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
2. Mijn vrienden zijn minder goed in het helpen van elkaar in vergelijking met andere vriendengroepen.					
3. Mijn vrienden zijn niet in staat om elkaar te helpen op de manier zoals dat zou moeten.					
4. Mijn vrienden kunnen erg goed andere mensen helpen.					
5. Sommige vrienden zijn niet in staat om mij te helpen, omdat ze dat niet kunnen.					
6. De hulp van mijn vrienden is niet erg goed.					
7. Sommige vrienden zijn niet goed in het bieden van hulp.					

Vraag 56: Verbondenheid

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik voel me niet erg verbonden met mijn vrienden.					
2. Als ik bij vrienden ben, heb ik vaak het gevoel dat ik onderdeel uit maak van een groep.					
3. Met mijn vrienden kan ik gemakkelijk praten over moeilijke onderwerpen en zaken die echt belangrijk voor me zijn.					
4. Ik voel me vaak alleen wanneer ik met vrienden ben.					

Vraag 57: Normen

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Men moet altijd op vrienden kunnen rekenen.					
2. Vrienden moeten elkaar helpen in goede en slechte tijden.					
3. Als iemand problemen heeft moeten vrienden er zijn om ondersteuning te bieden.					

Vraag 58: Cognities

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn welzijn is de verantwoordelijkheid van mijn vrienden.					
2. Men moet het advies van een vriend helemaal volgen.					
3. Een vriend moet mij vertellen wat ik moet doen.					
4. Als ondeskundige moet ik de beslissingen aan een vriend overlaten.					

3.5. Buren

Sociaal netwerk

Vraag 59:

Hoeveel buren ziet of spreekt u minimaal een keer per maand?

Aantal

Vraag 60:

Instructie voor interviewer

Leg respondent Schaal 2 ("Hoe vaak ziet u bepaalde personen?") van het afscheurblad voor.

Met de buurman/buurvrouw waarmee u het meeste contact heeft: hoe vaak ziet of spreekt u die persoon?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Vraag	Sociale steun	Aantal
61	Bij hoeveel buren voelt u zich voldoende nabij zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?	
62	Bij hoeveel buren voelt u zich op uw gemak, zodat u kunt praten over uw privéleven?	

Vraag 63: Collective efficacy

Denk bij de volgende vraag aan uw buren en de manier waarop deze groep mensen u kan helpen bij het oplossen van de problemen, waarvoor u zich bij U-centraal heeft aangemeld.

Geef alstublieft aan in hoeverre u het helemaal mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, helemaal mee oneens bent met de volgende stellingen.

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn buren zijn beter dan andere mensen in staat om elkaar te helpen.					
2. Mijn buren zijn minder goed in het helpen van elkaar in vergelijking met andere buurtgemeenschappen.					
3. Mijn buren zijn niet in staat om elkaar te helpen op de manier zoals dat zou moeten.					

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
4. Mijn buren kunnen erg goed andere mensen helpen.					
5. Sommige buren zijn niet in staat om mij te helpen, omdat ze dat niet kunnen.					
6. De hulp van mijn buren is niet erg goed.					
7. Sommige buren zijn niet goed in het bieden van hulp.					

Vraag 64: Verbondenheid

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik voel me niet erg verbonden met mijn buren.					
2. Als ik bij buren ben, heb ik vaak het gevoel dat ik onderdeel uit maak van een groep.					
3. Met mijn buren kan ik gemakkelijk praten over moeilijke onderwerpen en zaken die echt belangrijk voor me zijn.					
4. Ik voel me vaak alleen wanneer ik met buren ben.					
5. Sommige buren beschouw ik als goede vrienden van me.					

Vraag 65: Normen

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Men moet altijd op buren kunnen rekenen.					
2. Buren moeten elkaar helpen in goede en slechte tijden.					
3. Als iemand problemen heeft moeten buren er zijn om ondersteuning te bieden.					
4. Buren moeten klaar staan om elkaar te helpen, ook als ze elkaar niet mogen.					

Vraag 66: Cognities

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn welzijn is de verantwoordelijkheid van mijn burens.					
2. Men moet het advies van een buurman of buurvrouw helemaal volgen.					
3. Een buurman of buurvrouw moet mij vertellen wat ik moet doen.					
4. Als ondeskundige moet ik de beslissingen aan een buurman of buurvrouw overlaten.					

3.6. Religieuze gemeenschap

Sociaal netwerk

Vraag 67: Aantal
Hoeveel personen uit uw religieuze gemeenschap ziet of spreekt u minimaal een keer per maand?

Vraag 68:

Instructie voor interviewer

Leg respondent Schaal 2 ("Hoe vaak ziet u bepaalde personen?") van het afscheurblad voor.

Met de persoon uit uw religieuze gemeenschap waarmee u het meeste contact heeft: hoe vaak ziet of spreekt u die persoon?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Vraag 69:	Aantal
Hoeveel leden uit uw religieuze gemeenschap, die u minimaal een keer per maand spreekt, zou u als lange-afstandsrelatie beschouwen?	

Vraag	Sociale steun	Aantal
70	Bij hoeveel leden van uw religieuze gemeenschap voelt u zich voldoende nabij zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?	
71	Bij hoeveel leden van uw religieuze gemeenschap voelt u zich op uw gemak, zodat u kunt praten over uw privéleven?	

Vraag 72: Collective efficacy

Denk bij de volgende vraag aan uw religieuze gemeenschap en de manier waarop deze groep mensen u kan helpen bij het oplossen van de problemen, waarvoor u zich bij U-centraal heeft aangemeld.

Geef alstublieft aan in hoeverre u het helemaal mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, helemaal mee oneens bent met de volgende stellingen.

	1	2	3	4	5
	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
1. De leden van mijn religieuze gemeenschap zijn beter dan andere mensen in staat om elkaar te helpen.					

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
2. De leden van mijn religieuze gemeenschap zijn minder goed in het helpen van elkaar in vergelijking met andere religieuze gemeenschappen.					
3. De leden van mijn religieuze gemeenschap zijn niet in staat om elkaar te helpen op de manier zoals dat zou moeten.					
4. De leden van mijn religieuze gemeenschap kunnen erg goed andere mensen helpen.					
5. Sommige leden van mijn religieuze gemeenschap zijn niet in staat om mij te helpen, omdat ze dat niet kunnen.					
6. De hulp van de leden van mijn religieuze gemeenschap is niet erg goed.					
7. Sommige leden in mijn religieuze gemeenschap zijn niet goed in het bieden van hulp.					

Vraag 73: Verbondenheid

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik voel me niet erg verbonden met (mensen in) mijn religieuze gemeenschap .					
2. Als ik bij mensen uit mijn religieuze gemeenschap ben, heb ik vaak het gevoel dat ik onderdeel uit maak van een groep.					
3. Met (mensen in) mijn religieuze gemeenschap kan ik gemakkelijk praten over moeilijke onderwerpen en zaken die echt belangrijk voor me zijn.					
4. Ik voel me vaak alleen wanneer ik een bijeenkomst van mijn religieuze gemeenschap bijwoon.					
5. Sommige mensen in mijn religieuze gemeenschap beschouw ik als goede vrienden van me.					

Vraag 74: Normen

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Men moet altijd op zijn/haar religieuze gemeenschap kunnen rekenen.					

2. De leden van een religieuze gemeenschap moeten elkaar helpen in goede en slechte tijden.					
3. Als iemand problemen heeft moeten de leden van een religieuze gemeenschap er zijn om ondersteuning te bieden.					
4. Leden van religieuze gemeenschappen moeten klaar staan om elkaar te helpen, ook als ze elkaar niet mogen.					

Vraag 75: Cognities

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn welzijn is de verantwoordelijkheid van mijn religieuze gemeenschap.					
2. Men moet het advies van de leden van een religieuze gemeenschap helemaal volgen.					
3. Leden van mijn religieuze gemeenschap moeten mij vertellen wat ik moet doen.					
4. Als ondeskundige moet ik de beslissingen aan leden uit mijn religieuze groep overlaten.					

3.7. Etnisch-culturele gemeenschap

Sociaal netwerk

Vraag 76: Aantal
Hoeveel personen uit uw etnisch-culturele gemeenschap ziet of spreekt u minimaal een keer per maand?

Vraag 77:

Instructie voor interviewer

Leg respondent Schaal 2 ("Hoe vaak ziet u bepaalde personen?") van het afscheurblad voor.

Met de persoon uit uw etnisch-culturele gemeenschap waarmee u het meeste contact heeft: hoe vaak ziet of spreekt u die persoon?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Vraag 78	Aantal
Hoeveel leden uit uw etnisch-culturele gemeenschap, die u minimaal een keer per maand spreekt, zou u als lange-afstandsrelatie beschouwen?	

Vraag	Sociale steun	Aantal
79	Bij hoeveel leden uit uw etnisch-culturele gemeenschap voelt u zich voldoende nabij zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?	
80	Bij hoeveel leden uit uw etnisch-culturele gemeenschap voelt u zich op uw gemak, zodat u kunt praten over uw privéleven?	

Vraag 81: Collective efficacy

Denk bij de volgende vraag aan uw etnisch-culturele gemeenschap en de manier waarop deze groep mensen u kan helpen bij het oplossen van de problemen, waarvoor u zich bij U-centraal heeft aangemeld.

Geef alstublieft aan in hoeverre u het helemaal mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, helemaal mee oneens bent met de volgende stellingen.

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. De leden van mijn etnisch-culturele gemeenschap zijn beter dan andere mensen in staat om elkaar te helpen.					

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
2. De leden van mijn etnisch-culturele gemeenschap zijn minder goed in het helpen van elkaar in vergelijking met andere etnisch-culturele gemeenschappen.					
3. De leden van mijn etnisch-culturele gemeenschap zijn niet in staat om elkaar te helpen op de manier zoals dat zou moeten.					
4. De leden van mijn etnisch-culturele gemeenschap kunnen erg goed andere mensen helpen.					
5. Sommige leden van mijn etnisch-culturele gemeenschap zijn niet in staat om mij te helpen, omdat ze dat niet kunnen.					
6. De hulp van de leden van mijn etnisch-culturele gemeenschap is niet erg goed.					
7. Sommige leden van mijn etnisch-culturele gemeenschap zijn niet goed in het bieden van hulp.					

Vraag 82: Verbondenheid

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik voel me niet erg verbonden met (mensen in) mijn etnisch-culturele gemeenschap.					
2. Als ik bij mensen uit mijn etnisch-culturele gemeenschap ben, heb ik vaak het gevoel dat ik onderdeel uit maak van een groep.					
3. Met (mensen in) mijn etnisch-culturele gemeenschap kan ik gemakkelijk praten over moeilijke onderwerpen en zaken die echt belangrijk voor me zijn.					
4. Ik voel me vaak alleen wanneer ik met (mensen in) mijn etnisch-culturele gemeenschap ben.					
5. Sommige mensen in mijn (mensen in) mijn etnisch-culturele gemeenschap beschouw ik als goede vrienden van me.					

Vraag 83: Normen

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Men moet altijd op zijn/haar etnisch-culturele gemeenschap kunnen rekenen.					
2. De leden van een etnisch-culturele gemeenschap moeten elkaar helpen in goede en slechte tijden.					
3. Als iemand problemen heeft moeten de etnisch-culturele gemeenschap er zijn om ondersteuning te bieden.					
4. Leden uit een etnisch-culturele gemeenschap moeten klaar staan om elkaar te helpen, ook als ze elkaar niet mogen.					

Vraag 84: Cognities

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn welzijn is de verantwoordelijkheid van mijn etnisch-culturele gemeenschap.					
2. Men moet het advies van de leden van een etnische-culturele gemeenschap helemaal volgen.					
3. Leden van mijn etnisch-culturele gemeenschap moeten mij vertellen wat ik moet doen.					
4. Als ondeskundige moet ik de beslissingen aan leden uit mijn etnisch culturele groep overlaten.					

3.8. Anders, namelijk: ..... (invullen)

Sociaal netwerk

Vraag 85: Aantal
 Hoeveel personen uit uw **XXX** gemeenschap ziet of spreekt u minimaal een keer per maand?

Vraag 86:

Instructie voor interviewer

Leg respondent Schaal 2 ("Hoe vaak ziet u bepaalde personen?") van het afscheurblad voor.

Met de persoon uit uw **XXX** gemeenschap waarmee u het meeste contact heeft: hoe vaak ziet of spreekt u die persoon?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Vraag 87:	Aantal
Hoeveel leden uit uw XXX gemeenschap, die u minimaal een keer per maand spreekt, zou u als lange-afstandsrelatie beschouwen?	

Vraag	Sociale steun	Aantal
88	Bij hoeveel leden uit uw XXX gemeenschap voelt u zich voldoende nabij zodat u hen kunt aanspreken voor hulp?	
89	Bij hoeveel leden uit uw XXX gemeenschap voelt u zich op uw gemak, zodat u kunt praten over uw privéleven?	

Vraag 90: Collective efficacy

Denk bij de volgende vraag aan uw **XXX** gemeenschap en de manier waarop deze groep mensen u kan helpen bij het oplossen van de problemen, waarvoor u zich bij U-centraal heeft aangemeld.

Geef alstublieft aan in hoeverre u het helemaal mee eens, mee eens, neutraal, mee oneens, helemaal mee oneens bent met de volgende stellingen.

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. De leden van mijn XXX gemeenschap zijn beter dan andere mensen in staat om elkaar te helpen.					

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
2. De leden van mijn XXX gemeenschap zijn minder goed in het helpen van elkaar in vergelijking met andere XXX gemeenschappen.					
3. De leden van mijn XXX gemeenschap zijn niet in staat om elkaar te helpen op de manier zoals dat zou moeten.					
4. Mijn XXX gemeenschap kunnen erg goed andere mensen helpen.					
5. Sommige leden van mijn XXX gemeenschap zijn niet in staat om mij te helpen, omdat ze dat niet kunnen.					
6. De hulp van de leden van mijn XXX gemeenschap is niet erg goed.					
7. Sommige leden van mijn XXX gemeenschap zijn niet goed in het bieden van hulp.					

Vraag 91: Verbondenheid

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik voel me niet erg verbonden met (mensen in) mijn XXX gemeenschap.					
2. Als ik bij mensen uit mijn XXX gemeenschap ben, heb ik vaak het gevoel dat ik onderdeel uit maak van een groep.					
3. Met (mensen in) mijn XXX gemeenschap kan ik gemakkelijk praten over moeilijke onderwerpen en zaken die echt belangrijk voor me zijn.					
4. Ik voel me vaak alleen wanneer ik met (mensen in) mijn XXX gemeenschap ben.					
5. Sommige mensen in mijn XXX gemeenschap beschouw ik als goede vrienden van me.					

Vraag 92: Normen

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Men moet altijd op zijn/haar XXX gemeenschap kunnen rekenen.					

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
2. De leden van een XXX gemeenschap moeten elkaar helpen in goede en slechte tijden.					
3. Als iemand problemen heeft moeten de leden van een XXX gemeenschap er zijn om ondersteuning te bieden.					
4. Leden van een XXX gemeenschap moeten klaar staan om elkaar te helpen, ook als ze elkaar niet mogen.					

Vraag 93: Cognities

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn welzijn is de verantwoordelijkheid van mijn XXX gemeenschap.					
2. Men moet het advies van de leden van een XXX gemeenschap helemaal volgen.					
3. Leden van mijn XXX gemeenschap moeten mij vertellen wat ik moet doen.					
4. Als ondeskundige moet ik de beslissingen aan leden uit mijn XXX groep overlaten.					

DEEL 4:
Vragen over uw maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal

Vraag 94:

Hoe vaak heeft u contact met u maatschappelijk hulpverlener?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Vraag 95: Sociale steun

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal staat dicht bij me, zodat ik hem/haar kan vragen om hulp.					
2. Doordat ik me op mijn gemak voel bij mijn maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal, kan ik met hem/haar praten over mijn privéleven.					

Vraag 96: Verbondenheid

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik voel me niet erg verbonden met mijn maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal.					
2. Met mijn maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal kan ik gemakkelijk praten over moeilijke onderwerpen en dingen die echt belangrijk voor me zijn.					
3. Ik voel me vaak alleen wanneer ik bij mijn maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal ben.					
4. Mijn maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal zie ik als goede vriend van me.					

Vraag 97: Cognities

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Mijn welzijn is de verantwoordelijkheid van mijn maatschappelijk hulpverlener van U-Centraal.					
2. Men moet het advies van een maatschappelijk hulpverlener helemaal volgen.					
3. Als professional moet een maatschappelijk hulpverlener mij vertellen wat ik moet doen.					
4. Als ondeskundige moet ik de beslissingen aan een maatschappelijk hulpverlener overlaten.					

DEEL 5: Vragen over uw motivatie

5.1. Intrinsieke motivatie

Vraag 98: Intrinsieke motivatie om zelfredzaam zijn

Instructie voor interviewer

De respondent zal misschien vaak antwoorden: "ik wil wel maar ik kan het niet". Benadrukken dat het hier echt alleen om willen gaat en niet om kunnen.

De volgende vragen gaan over motivatie. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen: Ik wil graag mijn eigen problemen oplossen....

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee eens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1.Omdat ik vind dat het in mijn eigen belang is.					
2.Omdat ik het fijn vind wanneer ik zelf iets kan oplossen.					
3.Omdat ik mijn huidige situatie graag zelf wil veranderen.					
4.Omdat ik denk dat het goed voor me is.					
5.Omdat het leuk is wanneer je niet van anderen afhankelijk bent.					
6.Omdat ik me daardoor goed zal voelen.					
7.Omdat ik ervan overtuigd ben dat het belangrijk voor me is.					
8.Omdat ik denk dat het goed is om zoveel mogelijk zelf te zoeken naar oplossingen.					

5.2. Extrinsieke motivatie

Vraag 99: Extrinsieke motivatie om zelfredzaam te zijn

Ik los mijn eigen problemen op....

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1.Omdat mensen in mijn omgeving van me verwachten dat ik me hiervoor inzet.					
2.Omdat het iets is dat ik moet doen van anderen.					
3.Omdat ik het gevoel heb dat ik geen andere keuze heb.					
4.Omdat ik het gevoel heb dat ik word gedwongen me hiervoor in te zetten.					

Vraag 100: Extrinsieke motivatie vanuit hulpverlening

Ik los mijn eigen problemen op....

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Omdat mijn maatschappelijk hulpverlener verwacht dat ik me hiervoor inzet.					
2. Omdat het iets is dat ik moet doen van mijn maatschappelijk hulpverlener.					
3. Omdat ik door mijn maatschappelijk hulpverlener het gevoel heb dat ik geen andere keuze heb.					
4. Omdat ik het gevoel heb dat ik word gedwongen door mijn maatschappelijk hulpverlener.					

DEEL 6: Vragen over uw zelfredzaamheid

6.1. Coping

Vraag 101:

Instructie voor interviewer

- De dikgedrukte tussenkopjes niet noemen in het interview (zijn voor onszelf).
- Leg respondent Schaal 3 ("Hoe vaak doet u dit?") van het afscheurblad voor.

De volgende vragen gaan over manieren waarop problemen opgelost kunnen worden. Geef alstublieft aan hoe vaak u deze strategieën toepast. Houd bij het beantwoorden van de vragen het probleem/de problemen in gedachten waarvoor u zich bij U-Centraal heeft aangemeld.

U kunt antwoord geven op een schaal van 1 (ik doe dit nooit) tot 5 (ik doe dit altijd).

	1 Ik doe dit nooit	2 Ik doe dit bijna nooit	3 Ik doe dit af en toe	4 Ik doe dit bijna altijd	5 Ik doe dit altijd
1. Actieve coping / probleemoplossing					
Ik probeer iets aan het probleem te doen.					
Ik onderneem actie om de situatie te verbeteren.					
2. Planning					
Ik bedenk een plan om wat aan het probleem te doen.					
Ik denk na over de stappen die ik moet ondernemen.					
3. Positieve herwaardering / herkadering					
Ik probeer de situatie positiever in te zien.					
Ik zoek iets goeds in de moeilijke situatie.					
4. Acceptatie					
Ik accepteer dat het is gebeurd.					
Ik leer te leven met de situatie.					
5. Humor					
Ik maak grapjes over het probleem.					
Ik neem de situatie niet serieus					
6. Religie					
Ik probeer troost te vinden in mijn religie of spiritualiteit.					
Ik bid of mediteer.					

7. Steun zoeken voor emotionele doeleinden

	1 Ik doe dit nooit	2 Ik doe dit bijna nooit	3 Ik doe dit af en toe	4 Ik doe dit bijna altijd	5 Ik doe dit altijd
Ik zoek emotionele steun bij anderen.					
Ik zoek troost en begrip bij anderen.					
8. Steun zoeken voor instrumentele doeleinden					
Ik vraag anderen advies over wat ik aan de situatie kan doen.					
Ik zoek hulp en advies van anderen.					
9. Afleiding zoeken					
Ik zoek afleiding via werk of andere dingen.					
Ik doe dingen om er minder aan te hoeven denken, zoals naar de bioscoop gaan, televisie kijken, lezen, dagdromen, slapen of shoppen.					
10. Ontkenning					
Ik zeg tegen mijzelf dat het probleem niet echt is.					
Ik weiger te geloven dat het gebeurd is.					
11. Ventilatie					
Ik zeg dingen om mijn vervelende gevoelens kwijt te raken.					
Ik uit mijn negatieve gevoelens.					
12. Druggebruik					
Ik gebruik alcohol of andere drugs om mij beter te voelen.					
Ik gebruik alcohol of andere drugs om mij er doorheen te helpen.					
13. Terugtrekking					
Ik heb pogingen om ermee om te gaan opgegeven.					
Ik heb pogingen om het probleem op te lossen opgegeven.					
14. Zelfverwijt					
Ik bekritiseer mijzelf.					
Ik geef mijzelf de schuld van het probleem.					

6.2. Veerkracht

Vraag 102:

Geef alstublieft aan in hoeverre u het eens bent met de volgende uitspraken. U dient antwoord te geven op een schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens). Het getal 3 vormt het middelste punt van de schaal: neutraal.

	1 Helemaal mee oneens	2 Mee oneens	3 Neutraal	4 Mee eens	5 Helemaal mee eens
1. Ik herstel snel na moeilijke tijden.					
2. Ik heb het moeilijk stressvolle gebeurtenissen door te komen.					
3. Het duurt niet lang voordat ik hersteld ben van een stressvolle gebeurtenis.					
4. Het is moeilijk voor mij de draad weer op te pakken wanneer er iets ergs gebeurd is.					
5. Meestal kom ik zonder problemen door moeilijke tijden.					
6. Ik heb lang de tijd nodig om over tegenslagen in mijn leven heen te komen.					

Einde interview:

Hartelijk dank voor uw medewerking!

BIJLAGE: Schalen → *afscheuren en aan respondent voorleggen*

Schaal 1: Bent u het eens met de stelling?

1	2	3	4	5
Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens

Schaal 2: Hoe vaak ziet u bepaalde personen?

1	2	3	4	5
Maandelijks of minder	Een aantal keer per maand	Wekelijks	Een aantal keer per week	Dagelijks

Schaal 3: Hoe vaak doet u dit?

1	2	3	4	5
Ik doe dit Nooit	Ik doe dit bijna nooit	Ik doe dit af en toe	Ik doe dit bijna altijd	Ik doe dit altijd

Bijlage 3: Verantwoording vragenlijst

Overzicht herkomst van de vragen in de vragenlijst

Opmerking: vanaf vraag 32 tot en met 97 zijn de vragen uit de oorspronkelijke bronnen aangepast naar de groepen:

Familie binnen het huishouden	32-40
Familie buiten het huishouden	41-49
Vrienden	50-58
Buren	59-66
Religieuze gemeenschap	67-75
Etnisch-culturele gemeenschap	76-84
Anders, namelijk	85-93
Maatschappelijk hulpverlener	94-97

Vraagnr.	Variabele	Naam schaal (w aar mogelijk)	Bron	Jaar	Aanpassing	Bijzonderheden
1	Leeftijd		CBS	2013		
2	Geslacht		CBS	2013		
3	Burgelijke staat		CBS	2013		
4	Opleiding		CBS	2013		‘anders, namelijk:’ toegevoegd.
5a - 5c	Beroep		TNO Nederlandse Enquête Arbeidsomstandigheden	2013	5a: zelfstandig ondernemer toegevoegd, items anders geformuleerd 5b: Ja, anders > open vraag 5c: anders, namelijk toegevoegd	
6	Werkuren		TNO NEA	2013		eerst vrije antwoordmogelijkheid
7	Religie		CBS	2014		
8	Religieusheid		CBS	2014		
9	Geboorteland		CBS	2014	Voornaamste landen van herkomst allochtonen in Nederland	
10	Aantal jaren in NL wanneer niet hier geboren					

11	Geboorteland moeder		CBS	2014	Voornaamste landen van herkomst allochtonen in Nederland	
12	Geboorteland Vader		CBS	2014	Voornaamste landen van herkomst allochtonen in Nederland	
13	Gezinssamenstelling		TNO, Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA)	2013	Vraag toegevoegd	
15	Partner					Eigen invulling in overleg met groep
16	Partner samenwonen					Eigen invulling in overleg met groep
17	Partner hulp					Eigen invulling in overleg met groep
18	Andere personen in huishouden					Eigen invulling in overleg met groep
19	Hulp andere personen huishouden					Eigen invulling in overleg met groep
20	Inkomen		Statistics Belgium http://statbel.fgov.be/nl/statistiek/gegevensinzameling/enquetes/silc/	2014	Categorie toegevoegd: weet niet, anders namelijk, wil niet zeggen.	
21 - 22	Problematiek		MOgroep	2011	Uitgebreid met thema's die genoemd worden op sites van	

			UMCG	2014	welzijnsorganisaties (o.a. Movisie, U-Centraal, GGD) idee indeling tijdelijk versus chronisch gebruikt (daily hassles weggelaten, niet van toepassing)	
23	Big 5	Ten-Item Personality Inventory (TIPI)	Gosling et al.	2003	Ja, vertaald.	item 2: 'quarrelsome' vertaald als koppig, ipv ruzieachtig item 5: 'complex' vertaald als eigenzinnig, omdat het gaat om nieuwsgierigheid/eigenwijsheid en complex een vaag begrip is
24	Competentie	Work-related Basic Need Satisfaction scale	Van den Broeck et al.	2010	Ja, vertaald en omgevormd van werk naar algemeen	
25	Autonomie	Work-related Basic Need Satisfaction scale	Van den Broeck et al.	2010	Ja, vertaald en omgevormd van werk naar algemeen	
26	Hechte gemeenschap				In overleg met de groep en aan de hand van defenitie	

					zelfredzaamheid zoals gebruikt in overheidsstukken	
27	Hechte gemeenschap				idem	
28	Diversiteit netwerk					
29	Diversiteit netwerk					
30	Diversiteit netwerk					
31	Diversiteit netwerk					
32-34 41-43 50,51, 54 59-60 67-69 76-78 85-87 94	Sociaal Netwerk	LSNS	Campbell, et al.; Lubben; Dainton & Ayllor	1986, 1988, 2002	vertaald vertaald vertaald en omgevormd naar sociaal netwerk algemeen.	Variabelen toegevoegd bij Lubben en Dainton & Ayllor: naast familie, vrienden ook buren, religieuze gemeenschap & etnisch- culturele gemeenschap. Voor contact familieleden exclusief leden huishouden.
35-36 44-45 52-53 61-62 70-71 79-80 88-89	Sociale Steun	LSNS-6	Lubben et al.	2006	Vertaald	Variabelen toegevoegd voor buren, religieuze gemeenschap & etnisch- culturele gemeenschap en anders, namelijk....

95						
37,46,55,63,7 2,81,90	Collectieve efficacy	Collective efficacy beliefs scale	Riggs & Knight	1994	Vertaald en omgevormd van werk naar familie,vrienden,buren,religie uze groep, etnisch-culturele groep, Anders, namelijk... Niet afgenomen voor hulpverlener. Gespecificeerd naar inschatting van het kunnen van de groep op het gebied van hulp bij het probleem waarvoor bij U- centraal is aangemeld.	Collective self-esteem is niet toepasbaar. Sampson(1999) meet sociale cohesie welke tevens onder Relatedness in de survey terugkomt.
38,47,56,64,7 3,82,91,96	Verbondenheid (sociaal netwerk en hulpverlener)	Work- related Basic Need Satisfactio n scale	Van den Broeck et al.	2010	Ja, vertaald en omgevormd van werk naar algemeen + verschillende groepen: Familie, vrienden, burens, religieuze groep, etnisch- culturele groep, Anders, namelijk... Ook afgenomen voor hulpverlener.	Vraag 2 weggelaten bij verbondenheid hulpverlener omdat hulpverlener geen groep is.
39,48,57,65,7 4,83,92	Normen	Self- administre d questionn aire	Liefbroer & Mulder	2006	Ja, vertaald en omgezet naar vrienden, burens etc. (eigen vraagstelling erboven). Niet afgenomen voor hulpverlener	Vrienden: heeft 3 items ipv 4 (niet mogelijk om deze vraag voor vrienden om te zetten)
40,49,58,66,7 5,84,93,97	Cognities	Uit het Cologne- Patient-	Ommen et al.	2008	Ja, vertaald en omgezet naar maatschappelijk werker, vrienden, burens etc. Ook	

		Questionnaire			afgenomen voor hulpverlener. (eigen vraagstelling erboven)	
98	Intrinsieke motivatie	Situational Motivation Scale (SIMS)	Guay et al.	2000	Ja, vertaald en aangepast van 'activiteiten' naar 'eigen problemen oplossen'	
99-100	Extrinsieke motivatie	Situational Motivation Scale (SIMS)	Guay et al.	2000	Ja, vertaald en aangepast van 'activiteiten' naar 'eigen problemen oplossen'	+ omgezet naar maatschappelijk werker (perceived coercion)
101	Coping	Brief COPE	Carver	1997	Vertaald, bij sommige items probleem/situatie benadrukt, introductie zelf geschreven	de items onder 8 (instrumentele steun) zijn wel erg hetzelfde
102	Veerkracht	Brief Resilience Scale (BRS)	Smith et al.	2008	Vertaald	